

asi

ASSEMBLY SUPPORT INITIATIVE
NEWSLETTER

Ocak 2005, No 14

**GSÖT Jessen-Petersen
meclis'in yeniden
çalışmaya başlaması
dolayısıyla konuştu**

**"Azınlık topluluklar
olgunluklarını
göstereceklerdir"**

**Džezair Murati:
"Azınlık topluluklar olgunluklarını göstereceklerdir"**

Editörden

Kosova Meclisi yeni oluşumu için gündem sırası

Kosova Meclisi'nin 3 Aralık 2004 tarihinde yapılan kurucu toplantısında, GÖE'lerin ikinci mandatu süresince Meclis'e yeni görevlerin düştüğü vurgulandı. Mecliste çoğunluğu oluşturan partilerin desteğine bağlı olarak koalisyon hükümetinin (LDK, AAK, PSHDK, KDTP, VAKAT ve IRDK) bu kez parlamento muhalefeti ile karşılaşması (PDK, ORA ve diğer küçük partiler), Kosova'da politik süreçlerin gelişiminde yeni bir safhayı oluşturmaktadır. Önümüzdeki yıllar içerisinde bu, Meclis ve onun çalışmaları için neleri ifade etmektedir?

Meclis'in ilk ve en önemli ödevlerinde biri Hükümet tarafından önerilen yasaları onaylamaktır. İlk mandat süresinde, 80'e yakın yasa Meclis'te onaylandı. İlerdeki dönemde hangi yasalara önceliğin verileceğinin saptanması beklenmektedir. GÖE'lerin ilk mandatu sırasında, Meclis, aleni toplantılar yoluyla uzmanlar ve sivil toplumun yasama sürecine katılmalarını sağladı. 3 Aralık tarihinde Mecliste yapmış olduğu konuşmasında, GSÖT Soren Jessen-Peterson, Meclis'in ilerde de bu şekilde çalışmasını cesaretlendirdi. Tüm parlamento grupları Avrupa standartlarına uyumlu olan yasaların çıkarılması taraftarıdır. Avrupa İmar Ajansı tarafından finanse edilen Meclisi destek projesi, bu alanda Meclis'e yardımda bulunmaya devam edecektir. Bunun yanı sıra onaylanmış olan ve ilan edilen yasaların gerçekleşmesi kilitsel önem taşımaktadır. AGİT Kosova Misyonu tarafından yapılan son inceleme ciddi ihmalleri ortaya çıkarmaktadır (Bu bültendeki özel yazıya bakın). Meclis tarafından kabul edilen yasaların gerçekleştirilmesinde Hükümeti kontrol etme görevi Meclis'e verilmiştir.

Bu şekilde Meclis'e düşen ikinci önemli ödevde de geliyoruz: Hükümetin sorumlu olmasını sağlamak. Sadece yasama ve onun gerçekleştirilmesinde değil, aynı zamanda politik gelişmeler, iyi bir idare ve şeffaflığın sağlanmasıyla Meclis "yönetim denetimi" hakkını gerçekleştirebilir. GÖE'lerin ilk mandatu parlamento kontrolü görevi pek başarılı geçmedi. Şimdi ise parlamento muhalefetine Hükümet çalışmalarının incelenmesinde Anayasal Çerçeve ve Yönetmelikle öngörülen tüm enstrümanları kullanması beklenebilir. Hükümeti destekleyen parti üyelerinin de iyi bir idare ve şeffaflığın sağlanması yönünde çıkarları olacaktır. Bunları yaparken Kosova'nın önümüzdeki aylar ve yıllar içerisinde belirli kuralları yerine getirip getirmediği konusunda değerlendirileceği de hesaba katılmalıdır.

Bu yönde sorumlu bir Hükümet ve yapıcı bir muhalefet kültürünün geliştirilmesi gerekir. Değerlendirmelere göre sorumluluk sahibi bir Hükümet, şeffaf ve demokratik bir şekilde getirilecek olan kararların geliştirilmesine devam edecek ve standartların gerçekleştirilmesi doğrultusunda çalışacaktır. Sorumlu bir hükümet ahalinin yaşam ihtiyaçlarını karşılayan sorumlu bir hükümettir. Yapıcı bir muhalefetten ise hükümetin yönetmeliklere ve iyi bir idare siyasetine uyması beklenmektedir. Yapıcı bir muhalefet ise, onun hakkettiği mükafatlara dayanarak hükümet çalışmalarını değerlendirir ve bu arada kendi politik alternatiflerini sunar.

Yeni Meclis'in üçüncü görevi ise Kosova Konsolide Bütçesini gözden geçirip kabul etmektir. USAID / Bearing Point Meclis'teki bütçe sürecini desteklemeyi devam etmeyi hedeflerken, bütçeden artan miktarın tahsis edilmesinde şeffaf bir sürecin geliştirilmesi, yıl ortasında bütçenin yeniden görüşülmesi ile her bütçe örgütünün etkin bir şekilde kontrol edilmesi gerekmektedir.

"Meclisi Destek İnisyatifi" şemsiyesi altında, Avrupa, ABD ve AB üyesi olan on örgüt ve parlamento – Meclis'in bir enstitü olarak profesyonelliğini geliştirmek amacıyla tamamlayıcı ve ortak programlarını ve projeleri geliştirmektedir. Meclis Sekreterliği'nin olduğu gibi çeşitli parlamento grupları ve Komisyonların ihtiyaçlarını gidermek için kaftan biçilmiş olan desteği geliştirmek amacıyla partnörlük kilitsel bir sözdür.

En nihayet Kosova Meclisi, Boşnak, Türk, Roma ve diğer azınlık topluluklarından kurulmuş olan çok uluslu bir Meclistir. Kosova Meclis Sırp üyeleri bu enstitünün çalışmalarına hala katılmadılar. GSÖT Jessen-Peterson'nin de işaret ettiğine göre Kosova Sırp ahalisinin iyiliği için Kosova Meclisi Sırp üyelerinin de etkin olarak katılımı gerekmektedir. Enstitülere katılım yaşam koşullarının geliştirilmesi için en iyi bir yoldur.

Bülten, Meclis'teki son gelişmelere ilişkin bilgileri ve analizleri olduğu gibi Meclis'teki itirazları ve buna bağlı olarak kapasite yapılanması programlarını sunmaktadır. Faydalı bulmanız dilekleriyle.

Franklin De Vrieze,
"Meclis Destek İnisyatifi" Koordinatörü

GSÖT, Meclis'in yeniden çalışmaya başlaması dolayısıyla konuştu

Søren Jessen-Petersen,

BM Genel Sekreter Özel Temsilcisi, 3 Aralık 2004

Yeni Meclis çalışmalarının başlaması dolayısıyla yapılan bu toplantıya katıldığım için onurluyum ve seçilmeniz dolayısıyla sizi kutluyorum.

İlk önce, Bayram Recepti yönetmenliğinde gerçekleşen hükümet çalışmaları dolayısıyla önceki Hükümete teşekkür etmeme izin buyurun. Hükümet, Kosova için önemli olan konuları gün ışığına çıkarmakta önemli adımlar atmış ve Mart olaylarında ortaya çıkan şiddetli olaylar yarısının sarılmasında önemli bir ilerleme kaydetmiştir.

Sizi buraya getiren Ekim Seçimleri doğru ve dürüst olmakla birlikte barış havası içerisinde geçti. Bu seçimler Kosova'nın itibarını artırdı. Bugünkü toplantı demokratik süreçleri yansıtmaktadır.

Geçici Özyönetim Enstitüsünün en yüksek katılımcı ve yasama organı olarak, sadece size güveni olanlara karşı değil, şu anda bu güvenin saygılanması gerekir, bir bütünlüğü oluşturan Kosova'ya karşı sorumlu olmanızı gerektirmektedir. Size, tüm Kosovalılar için doğru ve dürüst kararlar getirme sorumluluğu düşmektedir.

Biraz önce New York'tan döndüm. Orada, bizim yapmış olduğumuz değerlendirmeler ve önümüzde olan çalışmalar dahil Güvenlik Konseyi'ni Kosova'daki durum ile tanıttım. İlerideki çalışmalarımız konusuna Güvenlik Konseyi'nden büyük bir destek aldığımızı söylemekle mutluluk duyuyorum. Demek oluyor ki şimdi, 2005 yılının ortalarında olumlu bir değerlendirmenin yapılması ve Kosova'nın nihayi statüsüne götürecek olan konuşmaların yapılması doğrultusunda standartlar konusunda Kosova'nın başarı sağlayacağına dair

gerçek beklentiler vardır. Şimdi sonuçlar sizden beklenmektedir. Bunun için Meclis ile Hükümet çalışmalarının bir an önce başlaması çok önemlidir. Bu görevi gerçekleştirmeniz doğrultusunda UNMIK sizi desteklemeye hazırdır.

Bildiğiniz gibi, 2005 yılı ortaları için planlaştırılan kapsayıcı bir değerlendirmenin yapılması amacıyla önümüzdeki aylar içerisinde Standardların gerçekleştirilmesi GÖE'nin temel çalışmalarını oluşturmaktadır. Meclis, Standardların gerçekleştirilmesi doğrultusunda olan yasaların getirilmesinde kilit rolü sahiptir. Yasama sürecinin açık, demokratik ve sorumluluğu üstlenerek Anayasa Çerçevesi'ne uyumlu olması da çok önemlidir. Bu da aynı zamanda kilit rolü bir standardı oluşturmaktadır.

Önceki Meclis, yasa tasarıları ve genel çıkardan olan konular üzerine yerel uzmanlar ile danışmak ereğiyle sık sık açık toplantılar düzenlediler ve sizin de bu geleneklere göre çalışmanızı cesaretlendirmek isterdim. Geçici Enstitüler daha geniş bir kamuoyuna ulaşıp onların sorunlarını dinlemeli ve çalışmalarını ona göre gerçekleştirmelidir.

Gerçekten, Standardlar, yasama sürecinin tüm Kosova topluluklarının sorunlarını ve düşüncelerine göre uyumlaştırılmasını gerektirmektedir. Çok sayıda nedenden ötürü seçimlere maalesef çok az sayıda Kosova Sırbı katıldı, ama tüm Kosova topluluklarının, Meclis Başkanlığı ve Komisyonlarına etkin bir şekilde katılmaları için yer ve olanak vardır.

Tüm Meclis üyelerine, sadece topluluk çıkarlarını korumak için kurulmuş olan komiteler ve organlarda değil, her Meclis üyes-

Søren Jessen-Petersen

inin topluluklar çıkarlarını göz önünde bulundurmaları ve geçerli önerilere gereken önemi vermeleri sorumluluğu düşmektedir. Kosova'nın Tüm Kosova sakinleri için daha iyi bir yer olması için size sorumluluk düşmektedir.

Bildiğiniz gibi UNMIK, doğrudan doğruya ege-menlik dışında, tüm yetkileri bir an önce Geçici Özyönetim Enstitülerine devretmek istiyor. Geçenlerde üç yeni bakanlığın – geri dönemeler ve topluluklar, enerji ve maden ocakları ve yerel idare – alanlarında transferler yapıldı ve onlara devam edilecek, özellikle ekonomi ve belki de adalet ve güvenlik alanına bağlı olan sorumluluklar da tansfer edilecektir. UNMIK ve Geçici Özyönetim Enstitüleri yetkilerin transfer edilmesinde en iyi bir stratejinin saptanması için partnörlüğün gerçekleştirilmesi doğrultusunda ortak bir yaklaşımında bulunmalıdır.

Ama yetkilerin transferi sadece ürün verici ve olumlu etkinliklere

götürdüğü durumlarda anlamlı olabilir. Ek yetkiler, özellikle standartlar konusunda daha büyük bir ilerlemenin sağlanması doğrultusunda daha büyük bir sorumluluğu gerektirmektedir. Geçici Enstitüler sorumluluğunun etkin bir şekilde artırılması doğrultusunda elimde olan tüm araçları ve önlemleri almak için hazırım.

Bu araçları güçlü bir denetleme ve gözetimi olduğu gibi olası cezaları da içermektedir. Görevlerini sorumluluk içinde yapmayan, azınlık hakları, hareket özgürlüğü, evlerinden olanların geri dönmeleri, hizmetlerin eşit olarak temin edilmesi, sorumlu bir medya ve güvenlik konularında görevlerini yerine getirmeye karşı gelip önlem almaya hazırım. Bu siyasetin ve özel eylemlerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda Özyönetim Enstitülerinin sürekli olarak destek sunmasını beklemekteyim.

Yetkilerin başarılı bir şekilde transfer edilmesinin Geçici Özyönetim çerçevesi içerisinde ek kapasitelerin kurulmasını gerektirdiğinin bilincindeyim. Bunun için Geçici Enstitülere yardımların sunulması doğrultusunda girişimde bulun-

Önümüzdeki 12 ay Kosova geleceğinin saptanması için çok önemli olacaktır. Meclis, Hükümet koalisyonu olduğu gibi parlamento muhalefeti, Kosova'nın başarıya ya da başarısızlığa uğrayacağını kararlaştıracaktır. Başarısızlık bir seçenek değildir. Sadece çok çalışma, gerçek eylemler ve ilerleme Kosovalıların çıkarına uygun olacaktır.

Konuşmada bulunmam için beni çağırdığınız için teşekkür eder ve görev süreniz boyunca verimli olmanızı dilerim!"

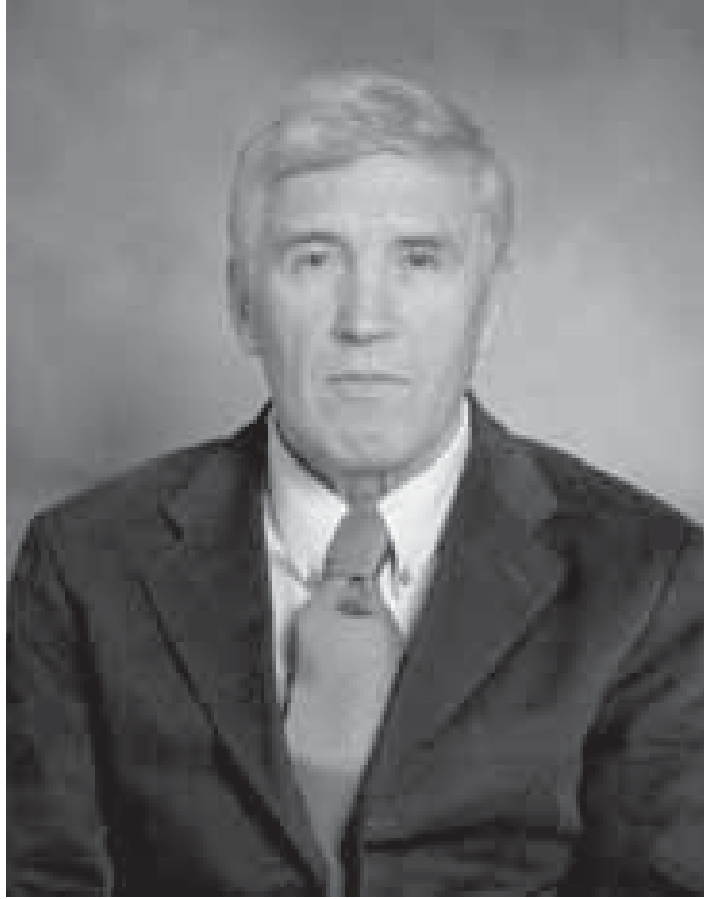
Avrupa Özelliklerini Taşıyan bir Parlamento

Yazan Akademik Nexhat Daci, Kosova Meclisi Başkanı

23 Ekim 2004 tarihinde özgür, demokratik ve dürüst olarak nitelendirilen seçimlerden çıkan Kosova Parlamentosu, kendi tarihinde ilk kez iktidar ve muhalefete sahip oldu. Böyle bir gelişme seçimlerden birinci ve üçüncü partilerin yeni oluşumdaki parlamentoda sahip oldukları sandalye sayısı hesabını yaparak koalisyon konusunda uzlaşmaya varmaları ve bu koalisyona Türk, Boşnak ve diğerlerinden oluşan Altı artı grubasyonu ve Kosova politik sahnesinde diğer küçük politik partilerin destek vermeleriyle mümkün oldu. Oluşturulan hükümet çatısı altında üçüncü parti konumunda olan parti Başbakan görevini alması yanı sıra dört bakana da sahip oldu. Birkaç gün önce genel kurulun düzenlenen toplantısında gayet seviyeli ve yararlı tartışmalar izledik. Olgun ve gayet içerikli geçen bu toplantıda koalisyon güçleri aritmetiğine göre çıkan oylama sonucu Hükümet Programı onaylandı.

Sağlanan bu durum yeni bir kaliteyi ortaya koyarak böyle bir şey milletvekilleri ile parlamento grupları arasında karşılıklı saygınlık, kürsüye çıkıp konuşmaya geçmezden önce ciddi hazırlığın yapılması, tartışmaların önemli bir bölümünün yazılı şekilde sunulması ve yapıcı önerilerde bulunma olarak göze batıyordu. Böyle bir durum tüm Parlamentosunun ortak bir hedefe kilitlenerek, Hükümeti ve onun programını desteklemesi ve elbette ayrım yapmaksızın tüm Kosova vatandaşlarının ve ülkenin çıkarından hareket ederek böyle bir şeye giriştikleri izlenimini yaratıyordu.

İkinci bir yenilik ise and içme töreninde gözlemlendi. And içme

Prof. Nexhat Daci

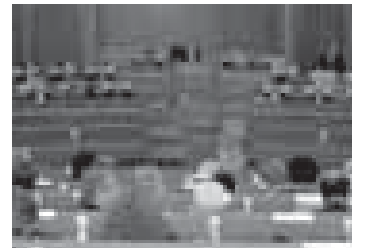
töreni milletvekilleri yanı sıra Hükümet üyeleri için de televizyon ekranlarından naklen verilen programda kamuya açık bir şekilde yapıldı. Halkın ve enstitülerin önünde yapılan yemin töreninde Kosova'nın önünde duran hedeflerin gerçekleşmesinde şerefle ve özenle durulacağı ve onların yerine getirilmesi yönünde çalışılacağı yönünde moral sorumluluk taşıyan bir sözü ifade ediyordu. Oysa bu hedefler hiç de azımsanacak türden değildir ve onlar sadece bizim için değil tüm yöre için özel ağırlık taşımaktadır.

Gelecek dönemde kanunların

çıkartılmasında Kosova Meclisi'nin çok daha efikas olması beklenmektedir. Bu yasalar vatandaşa daha iyi çalışma ve yaşam imkanları sağlamaları yanı sıra Kosova'daki yasaların Avrupa'daki yasama sistemi ile uyumlu olmasını da sağlamaktadır. Böyle bir gelişme ise Kosova halkının ezelden beri hedefi olan Avrupa Birliği'nin bir parçası olmamızdaki prosedürleri ve zamanı önemli ölçüde kısaltacaktır. Bu yasaların çıkartılması sırasında oy çoğunluğunun sağladığı elverişli bir konum ise Hükümet, Parlamento, UNMIK ve kanunların hazırlanmasında yardımcı olan

diğer enstitüler arasında yararlı bir işbirliğin sürdürülmesi için huzurlu bir ortam sağlamaktadır. Bundan sonraki dönemde parlamentoda görüşülen yasanın özünün değişmesi veya onun Meclis tarafından çıkarılmaması gibi bir duruma düşeceğimize ihtimal vermiyorum. Çünkü artık herkes yasanın hazırlanmasındaki tüm safhalara aktif bir şekilde katılarak, ortak amaç ve hedeflerden hareket ederek yasa metninin düzelmesi ve daha yüksek bir profesyonel düzeye erişmesi için katkısını verebilmektedir. Önceden varılan anlaşmalar gereğince saptanan plan ve dinamikaya göre Kosova enstitülerine daha fazla yetkilerin efikas bir şekilde havale edilmesi yönünde uluslararası misyon ve diğer partnörlerle de işbirliği sürdürülecektir.

Tüm bunlar Avrupa'nın diğer ülkeleri gibi Kosova'yı da normal bir yere dönüşmesini sağlar. Bu durum BMÖ GK tarafından Kosova'ya yerleştirilen uluslararası misyonu başarılı kılarak, benzer içerikteki diğer misyonlar için iyi bir referans sağlar. Kosova halkı ise kendi kaderini tamamen olarak eline alarak seçtiği enstitülerle ve Avrupa standartlarına tamamen ve bütünlüklü olarak saygı göstererek vatandaşlar arasında entegrasyonlar sağlaması yanı sıra evro atlantik strüktürlerine ülkenin entegrasyonuna da yol açmaktadır.

“Koalisyonun kendisini rahat hissetmesine izin vermeyeceğiz”

Rame Buja yıllarca Kosova siyasetinde etkindi. Kendisi, Kosova delegasyonunun Rambouillet’de (1999) yapmış olduğu görüşmelerde heyet üyesiydi. 23 Ekim 2004 tarihinde (PDK) Kosova Demokratik Partisi oluşumundan Meclisi üyesi seçildi. “ASI Bülteni ” PDK Meclis Başkanlığı üyesi olarak atanması dolayısıyla Rame Buja ile bir söyleşide bulundu.

Seçim sonuçlarından memnun musunuz?

PDK bu seçimlerde en büyük bir parti olmayı hedeflediğine göre, ikici yer ile memnun olamayız. Ama biz seçim sonuçlarına saygı göstermekteyiz. Şimdiki durumumuzun farkındayız ve muhalefet olarak üstleneceğimiz yeni bir rolün farkındayız.

Kosova Meclisi ilk defa olarak idarede olan bir koalisyonla ve muhalefete sahiptir. PDK’nun yaklaşımı ne olacaktır?

Hükümete büyük sorunların düştüğü bir dönemde, Kosova demokrasinin yeni bir safhasına girmektedir. Biz bir an olsun bile idarede olan koalisyonu, kendini rahat hissetmesine izin vermeyeceğiz. Olumlu sözler ile eylemlerle Kosova’nın gelişimini hızlatacağız. PDK sadece eleştirilerle değil, ya da Evet veya Hayır oyunu kullanmayla yetinmeyecek. Biz bir alternatif olarak yeni ve ürün verici öneriler ve fikirlerle çok etkin olacağız.

İdarede olan koalisyon ile işbirliği yapacak mısınız?

İşbirliği için her zaman iki partinin hazırlık ve istek göstermesi gerekir. Biz, bizim durumumuzun izin verdiği olanaklar dahilinde Kosova’nın kazanması doğrultusunda işbirliği yapmak için hazır ve istekliyiz.

2005 yılının önemini göz önünde bulundurarak daha geniş bir hükümetin daha kabul edilebilir olduğunu düşünüyor musunuz?

23 Ekim 2004 tarihinde düzenlenen seçimlerden sonra, PDK daha geniş bir politik ve etnik oluşuma sahip bir hükümetin oluşturulmasını önerdi. Bu öneri ile ilgili nedenler açıklanarak dikkatle işlenmişti. GÖE’nün ikinci mandatu süresi içerisinde buna işaret ettik, Kosova daha

Ramë Buja

büyük oranda hoşgörür bir partilerarası ve milletlerarası çevreye ve politikanın sürdürülmesine ihtiyaç duymaktadır. Tüm ilgili uluslararası mekanizmaların Kosova’nın nihayi statüsü ile daha ciddi olarak çalışacakları 2005 yılında beraber olma dilekleriyle bu öneriyi başlattık.

2004 yılının ilkbahar aylarında , Meclis’in genel kurul toplantıları haftalık iken ilerde ayda bir yapılması kararlaştırıldı. Sizin bu konudaki düşünceniz nedir?

Haftada ya da ayda bir olması gözetmeksizin Meclis çalışmaları dolu ve sıralı olmalıdır. Yasa esasından çıkan görevler ve ödevlere orantılı olmalıdır.

Seçim kampanyası süresince politik partilerin çoğu bir yıl içerisinde Kosova’nın yeni anayasa

sahip olacağı sözünü verdiler. Size göre bu mümkün müdür?

Özellikle Balkanlarda seçim öncesi vaatlerin yerine getirilmesi oranı çok düşüktür. Somut bir vaat olanaklıdır ama onun pratikte gerçekleştirilmesi zordur. Koalisyondaki çalışmaların doğal olmayan bir akışa gitmesi yüzünden de verilen vaatlerin gerçekleştirilmesi olanaksız da görülmektedir.

Düşüncenize göre Hükümet tarafından standartların gerçekleştirilip gerçekleştirilmemesi işini Meclis nasıl denetleyebilir?

Hükümet tarafından standartların gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini Meclis mantiki ve yasal bir akışa göre denetleyecektir. Hükümetin diğer çalışmaları ve eylemleri de bu akışa göre olacaktır. Standartların gerçekleştirilmesi

konusunda Hükümet ertelemelerle karşılaşabilir. Belki de parlamento tartışmalarının da yapılması uygun olacaktır. Bu öneri önceliği olan standartların gerçekleştirilmesini hedeflemekte. Çünkü, Kosova vatandaşları bu standartların gerçekleştirilmesini canı gönülden istemektedirler. Kosova’nın nihayi statüsü ile ilgili müzakereleri başlatmamız için gereken koşullara sahip olmak istersek , UNMIK ile iyi işbirliğimiz olmalıdır.

Meclis’e düşen öncelikli çalışmalar nelerdir?

Meclis’in göstermiş olduğu çabalar bilinen ve tanımlanan çabalardır. Onun acil görevi standartların bir an önce ne kadar daha başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesine dair olan yasal esasın sağlanmasıdır.

Meclis Başkanlığı üyesi olarak Komisyon çalışmalarına ne gibi bir katkıda bulunacaksınız?

Diğer görevler ile birlikte bu defa Başkanlık üyeleri tarafından yeni bir örgütlenme kalitesi tanıtılacaktır. Doğrudan doğruya Komisyon çalışmalarına katılmadıkları halde Başkanlık üyeleri, Meclis’te çalışmaların ve verimlilik oranının artırılması amacıyla komisyon çalışmalarını ve komisyonlar arasındaki çalışmaların koordinatörleri olacaklardır.

Meclis tarafından yönetici bir denetimin geliştirilmesi doğrultusundaki önerileriniz nelerdir?

Kosova enstitüleri arasında her zaman için koordinasyon ve işbirliği ruhunun kurulmasını isterdim. Bu gerçekleştirildiği takdirde herşey yasal ve enstitüsel bir şekilde gerçekleşecektir. Bağımlılık, iç sorumluluk konuları bilinebilir ve önceden ölçülebilir.

“Azınlık topluluklar olgunluklarını göstereceklerdir”

Arnavut ve Sırp olmayan toplulukları temsil eden VAKAT koalisyonu başkanı Dżezair Murati, Meclis Başkanlığı'nın yeni üyesidir. "ASI Bülteni" Meclis'in açılış toplantısı ardından Başkanlığın ilk toplantısından sonra Sn. Murati ile konuştu.

Sn. Murati, Vakaf Meclis'te üç sandalyeye sahiptir. Seçim sonuçlarından memnun musunuz?

Vakat'ın üç sandalye kazanmasını bekliyorduk ve Vakaf üç sandalye kazandı. Bizim topluluğumuza mensup olan çok sayıda politik oluşum seçimlere katıldı ve bunun sonucu olarak bizim seçmenlerimiz dağıldı. Ayrılan sandalye kazanan SDA dışında oyların çoğu seçilemeyecek olan oluşumlara gitti. Vakaf, Boşnak topluluğunun galibiydi. Demek oluyor ki, topluluklar sandalyeleri bizindir ve bununla birlikte Sağlık Bakanlığı ve Başkanlığın devredilen sandalyesi bizindir. Merkezi Meclis ve belediye meclislerinde en iyi bir şekilde temsil edilmesi amacıyla topluluğumuz için en iyi çözüm ortak seçmenlerin oluşturulmasıdır. Seçimler, azınlık topluluklarının seçmenleri dağıtımalarına ilişkin yanlışlığı tekrarlamaması için bir ders olmalıdır.

Meclis, idared olan partiler ve muhalefetten oluşmaktadır. Bu siyasi alanda partinizin rolü ne olacaktır?

Vakat koalisyonumuz Türk Partisi KDTP ile 6+ parlamento grubunu kurdu ve bu parlamento grubunun rolü büyüktür. Hala Meclis çalışmalarını boykot eden Kosova Sırp temsilcilerini bir yana bırakarak, Meclis Başkanlığı'nda güç dengesi 3 defa-karşı 3'tür. Bir yanda PDK ve ORA ve diğer yanda da LDK ile AAK bulunmaktadır. Bizim temsilcimiz kilitsel oyu oluşturabilir. Biz, idarede olan koalisyonun bir parçasıyız. Diğer topluluklar çıkarlarında söz iken, hükümet

Dżezair Murati

ile uzlaşmamamız söz konusu olduğu takdirde oy kullanma durumu gelince biz idarede olan koalisyon kararlarını destekleyebiliriz. Muhalefet, bunun, diğer toplulukların almaları gereken bir karar olduğunu ve bunu diğer toplulukların politik isteği olduğunu anlamalıdır. Omuzlarımıza büyük bir yük düşmektedir.

İdarede olan koalisyon ile muhalefet arasında işbirliğin yapılmasını bekliyor musunuz?

Meclis'in ikinci mandatındaki temel fark şudur: İlk mandata Arnavut partilerinden oluşan geniş bir koalisyon idaredeydi. Şimdi ise koalisyon, idarede

olan iki partiden (birinci en büyük ve üçüncü sırada bulunan partiden) artı diğer topluluklardan oluşmaktadır. Diğer yandan ikinci ve dördüncü yerde olan en büyük partiler muhalefette kalmaktadır. Bazı kimseler daha geniş bir koalisyonun daha başarılı olabileceğini zannedebilir. Ekonomide olduğu gibi politikada da yarışmanın olduğu yerde işlerin ileriye doğru gideceğini ümit ediyorum. Muhalefetin yapıcı olması idarede olan koalisyonun kaliteli hareketler yapmasını itecektir. Belirli bir durumda en iyi sonuçlar sunmazsak, muhalefet tarafından kamuoyuna en iyi sonuçlar sunulup

muhalefet kazançlı çıkacaktır. Tedbirli olmamızın diğer nedeni de budur. Her zaman en iyi çözümlerle çıkmayabiliriz ama muhalefette olan partiler bizim en iyi çözümler aramamız ve bulmamızı körükleyecektir. Muhalefetin rolü olumlu olacaktır çünkü muhalefet idarede olan koalisyonun konsantre olmasını ve daha kaliteli bir şekilde düşünmesini ve çalışmasını körükleyecektir.

2005 ortalarına doğru Standardların gerçekleştirilmesi ile ilgili değerlendirmeyi göz önünde bulundurarak idarede olan koalisyonun gücünü ne şekilde değerlendiriyorsunuz?

2005 yılı sadece Kosova koalisyonu ve muhalefeti için değil, tüm Kosova enstitüleri için olgunluğumuzun büyük bir testidir. Aynı zamanda bir toplum olan Kosova'nın nerede olduğu ve gelecekte nerede olması gerektiği için de 2005 yılı çok önemlidir. Öncelikleri nasıl saptayacağımız büyük bir ölçüde buna bağlı olacaktır. İlk sırada desantralizasyonun - ademi merkezizetçiliğinin başlaması gerekir ve bu alanda azınlıkara, azınlıkların özel haklarının gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin sağlanmasının görüşülmesi amacıyla büyük görevler düşmektedir. İkincisi, standardların gerçekleştirilmesi daha doğrusu azınlık ile çoğunluk toplulukların insan haklarının gerçekleştirilmesi. Önümüzde, Kosova yurttaşlarının kötü yaşam koşulları, işsizlik, kötü bir ekonomi, üretim yetersizliği gibi çok sayıda testler yer almaktadır. Gelişme tekerlekleri politik oluşumların yeteneğine olduğu gibi Priştine ile Bel-

grad arasında yapılacak olan müzakerelere dayanarak dönme başlayacaktır. Hükümet müzakerelere başlamak için hazırlıklı olduğunu belirtti. Çözümlemesi gereken çok sayıda konular vardır. Politik konular, fakirlik, fabrikaların çalışması, elektrik borçlar ve yatırımlar gibi.

Azınlık bir topluluk olarak bize düşen sorumluluğun farkındayız. Biz, yapıcı olan v Kosova'yı bizim evimiz olarak kabul eden azınlık bir topluluğu oluşturmaktayız. Savaştan sonra biz bunu kanıtladık. Biz Kosovalıyız. Ama biz, kimlik, gelenek, kültür, din, dil ve işbulma alanındaki temel haklarımızdan vazgeçmeyeceğiz. Enstitülerde dil hak eşitliği haklarının kullanılması alanında olduğu gibi okullarda, belediye meclislerinde, yasaların tasarlanmasında, mahkemelerde ve sağlık enstitülerinde hala daha çok şeyin yapılması gerekmektedir. Azınlık toplulukların sırtına büyük yük düşmektedir ve bu yüzden bizim olgunluk göstermemiz gerekmektedir ve biz bunu göstereceğiz..

Meclis Başkanlığı üyesi olarak görevinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Başkanlık çerçevesi içerisinde diğer topluluklara ait rotasyon ilkemiz var. Boşnakların, Türklerin ve Roma/Mısırlıların bu ilkeye göre Başkanlık üyeleri olma olanağı vardır. Bu mandatın üçte ikisi 6+ parlamento grubuna düşmektedir. İlk turnusta ben olacağım ondan sonra KDTP Başkanı Sn Mahir Yağcıları görevi üstlenecektir. Başkanlık politik bir konuyu Meclis'e götüren bir politik organ olduğuna göre Başkanlık üyesi olmak çok önemlidir. Başkanlık, görevlerin, konuların, kanunların ve diğer konuların saptanmasında gündem sıralarını ve öncelikleri saptamaktadır.

“Yöresel parlamento irtibatlarının kurulması çok önemlidir”

10 Ekim 2004 tarihinde Sn Liljana Popovska ASI'nin, Kosova'nın yeni Meclisi için düzenlemiş olduğu açılış programına katılmak ereğiyle Kosova'yı ziyaret etti. Makedonya Cumhuriyeti Parlamentosu milletvekili olarak (YFMC-FYROM) yakın bir geçmişe kadar kendisi yöresel diyalog ve parlamento işbirliğine ilişkin görgülerini paylaştı.

Yöresel entegrasyonunun güçlendirilmesinde inter-parlamento işbirliğinin önemli bir role sahip olduğuna inanıyor musunuz? Sizin Makedonya'da böyle faydalı programlarınız var mı?

Tabii, çok kültürlü bir dünyada bizim tüm bu çeşit uzmanlık, bilgi ve kültürel değerlere sahip olmamız doğaldır. Çok kültürlü bir dünyada tüm bunlara ihtiyaç vardır. Ortak olan çok şeylerimiz olmakla birlikte tabii ki ortak olan sorunlarımız da vardır. Beraber çalıştığımızda herşey daha kolaydır.

Makedonya her çeşit işbirliğine açıktır, daha doğrusu biz yöresel işbirliği alanında yönetici bir rolü üstlenmiş bulunmaktayız. Biz tüm düzeylerde-hükümet, parlamento ve daha başka alanlarda işbirliği yapmaktayız.

Biz bilateral ve multilateral yöresel işbirliği inisiyatiflerini geliştirdik. Bunun iyi örneklerinden biri 8. Korridorda var olan parlamento lobbisidir. Bu, 2004 yılının Haziran ayında Ohrid'te düzenlenen toplantıda kuruldu. Bu toplantıya Türkiye, Bulgaristan, Yunanistan, İtalya ve tabii ki Makedonya'dan siyasetçiler katıldı. Bu çok güzel bir inisiyatifdi ve onun başarması

hepimiz için faydalıdır.

Diğer inisiyatif, 2003 yılının Mayıs ayında Hırvatistan, Makedonya ve Arnavutluk tarafından imzalanan Adriyatik Berattıdır. Parlamento üyeleri intensif bir şekilde bu inisiyatifte katılmakta ve böylelikle NATO- bütünleşmesi sürecinde somut sonuçlar kaydedilmiş bulunmaktadır.

Siz, uzun süre kadın öğütlerinde çalıştınız. Yöresel programlar bu alana katkılarını sunabilirler mi?

Yöresel etkinlikler önemli bir rolde bulunabilirler. Örnek olarak ben İstikrarlık Paketi Çalışma Masasının Cinsiyet Görev Gücü 1-Demokratikleşme ve İnsan Hakları Bölümünde çalışmaktayım. Biz Kadınlar Parlamento Kulüblerini kurduk. Bu, tüm yöredeki kadın siyasetçilerinin biraraya gelmelerini ve her konda konuşmalarını sağlamaktadır.

Son beş yıl içerisinde yörede kadınların politika ve karar getirmeye katılımları %7' den % 15'e artmıştır. Makedonya'da bu artış üç defa fazladır ve şimdi % 18'lere varmaktadır.

Seçim öncesi duruma kıyasla Kosova'da şimdi belirli bir muhalefet var. Yasama sürecinde muhalefetin yapıcı bir rolde bulunması amacıyla nasıl bir tavsiyede bulunabilirsiniz?

Ben tavsiyede bulunamam – herkes kendi için neyin en iyi olduğunu bilir. Ama genel olarak

bakılırsa siz muhalefetsiz bir demokrasiyi geliştiremezsiniz. Bu çok ayan bir meseledir. Tarihleri boyunca tüm politik partiler gelişmektedirler. Muhalefette ve hükümette oldukları zaman yapıcı olmayı öğreniyorlar. Partiler sadece eleştirmeyi değil, çözümler önermeyi öğrenmelidirler. En nihayet hem hükümet hemde muhalefet ülkede yasama çerçevesini ve havasını sağlamaktadır.

Farklı etnik gruplarının temsil edildiği bir sitemde Kosova'nın, Makedonya'dan bir şeyler öğrenebileceğini zannediyor musunuz?

Önemlisi olan bizim kurallara saygılı olmamızdır. Makedonya'da biz tolerant olmayı-hoşgörür olmayı ve diyalog yoluyla çözüm bulmayı öğrendik. Şantajlardan ve diğer araçlardan uzak kaldık. Tabii ki en iyileri değiliz ama biz hala gelişme süreci içerisindeyiz.

Meclis'e ait olan bu giriş programı uluslararası ve yerel örgütleri, STÖ'leri ve siyasetçileri kapsamaktadır. Bu çeşit bir işbirliğinin öncelikleri var mıdır?

İnter- strüktürel işbirliğine detek konusunda öncelikleri vardır. Her hangi bir sektöre kapanmama önemlidir. Böylelikle daha iyi sonuçların ve daha büyük bir verimlilik oranının sağlanması olanaklıdır.

Garrett O'Brien

Meclis'in desteklenmesinde UDE 'nin (NDI) altı hedefi

UDE (NDI)-nin göreve başlayan yeni müdürü Sn Tomas Bridle'nin görüşlerini ve projelerini öğrenmek için "ASI Enformasyon Bülteni" kendisine birkaç soru yöneltti

Bundan bir süre önce USAID tarafından finanse edilen UDE (NDI) politik süreçleri programı Müdürü görevine atadınız. Kosova ve Meclis'te hüküm süren politik hava hakkında ilk izlenimleriniz nelerdir.

Parlamento seçimlerinden az önce Kosova'ya geldim. Öyle ki birkaç seçim kampanyasını görüp, birkaç toplantıyı izleme ve bazı parti liderleri ile görüşme fırsatını buldum. Sert bir yarışın olduğu ve kampanyaların bazılarının çok profesyonel olduğu izlenimini edindim. Tüm dünyada olduğu gibi burada da UDE- NDI'nın programı, parti üyeleri ile seçmenler tarafından geliştirilen ve anlamlı bir siyasete dayanan partileri cesaretlendirmeye ve seçim kampanyaları hakkında eğitim vermeye dayanmaktadır. Ve burada onlarla karşılaştıktan sonra seçimlere katılımın yüksek bir düzeyde olduğunu belirtmem gerekir. UDE'nin baskın bir şekilde yürüttüğü GOTV (Çık ve Oyunu Kullan) kampanyasına sivil grupların geniş bir koalisyonu tarafından yapıldığı ve onu Kosova'da gezebildiğim her yerde görebildim. Bildiğiniz gibi bu program UDE tarafından teknik bakımından desteklenmişti ve USAID'in finanse ettiği programları arasında yer almaktaydı. Seçim gününde gördüklerim kadariyle oylama işi iyi gerçekleşti. Meclis'e gelince onun bi sürü yeni itirazlar ile olanaklarla karşılaştığı açıktır. En büyük değişikliklerden biri de parlamentoda muhalefetin olmasıdır ve düşünceme göre bu olumlu bir gelişmeyi oluşturmaktadır. Diğer yandan Hükümetin, yeni fikirleri yasalaştırma yönünde

daha atik davranacağı ve böyle bir şey karşısında Meclis'in daha büyük bir sorumluluk ve tavır belirlemesine yol açacağını da tahmin etmekteyim.

UDE'nin Meclis ile çalışmasındaki hedefler nelerdir?

Vurgulamak istediğim ilk hedeflerden biri, ASİ aracılığıyla diğer uluslararası örgütlerle işbirliğinin sürdürülmesidir. Yardımın etkili olmasının sağlanmalı yönünde ASİ geçmişte bu çeşit işbirliğe bir model olmuştur. Parlamentonun yeni üyelerine ait eğitim ve seminerleri ortaklaşa olarak düzenledik, ki bu bu işlerin bireysel olarak yapılmasıyla nelerin elde edilebileceği yönünde iyi bir örneği oluşturmaktadır. Bu hedeflerin çoğunu UDE hedeflerinden çok ASİ'nin hedefleri olarak görmekteyim.

İkinci hedefimiz, Yönetmeliğin ve Meclis çalışmaları ve etkinliklerinin güçlendirilmesi ve daha iyi bir konuma gelmesidir. Bu sadece daha iyi kuralların getirilmesiyle değil, bu kuralların kararlı bir şekilde gerçekleşmesi ile mümkündür. Onlar üyeler için daha fazla kabul edilir olmalı; kendilerine zorla sunulan yabancı bir maddeden ziyade günlük çalışmaların ayrılmaz bir parçası olmaları gerekir. Bu kurallar muhalefete haklar tanır ve onlara saygının gösterilmesi gerekir. Muhalefet olduğu gibi idarede olanlar da sadece kuralları izlemeyi değil diğerlerinin görüşlerine saygının gösterilmesine ilişkin kültür, gelenek ve toleransın sağlanmasını, bağımsız tartışmaların yapılmasını ve enstitülerin temsil ettiği demokratik ideallere saygının gösterilmesi gibi daha geniş bir

çaplı sorumluluğun sağlanması yönünde de çaba harcamlıdılar.

Üçüncü görev de, yasama çalışmalarının gerçekten özü ve çekirdeği olan komisyon çalışmalarının güçlendirilmesinin sürdürülmesidir. Bu, Yönetmelik üzerine yapılan çalışmalara sıkı olarak bağlı olmakla birlikte yasa hazırlama sürecinde bir rolü üstlenmeyi isteyen aktif bir muhalefetin olmasına da bağlıdır.

Bunlar yanısıra, önümüzdeki mandate süresinde idarenin denetlenmesi afonksiyonun daha belirgin olması ve bunun ilk sırada, komisyon üyeleri ve başkanları yasaların gerçekleştirilmesini olduğu gibi, bireysel olarak Bakanlıkların etkinliklerini özellikle de onlara tahsis edilen araçları nasıl harcadıklarını izlemek istediklerinde yasa koyanın yönetim – denetim görevi daha ayan olacaktır. Yapılan tartışmalarda olduğu gibi yeni Meclis üyelerine ait olan eğitim süresinde de üyelerin çoğu bu ihtiyacı ortaya atmıştır. Yönetmeliklerde olduğu gibi uzun süreli bir görev sadece denetim süreçlerini aydınlatmamakta; önemli olan yasama ile yönetim arasında yapıcı çalışmalar kültürünü geliştirmektir.

Dördüncü hedef noktası, parti ileri gelenleri ve yönetimlerin yasama sürecinde önemli bir role sahip olduklarından hareket edere, – ister Hükümet ister de muhalefet için bu aynı önemi arz etmektedir – fikirlerin ve politik platformların yasama gündem sırasına dönüştürülmesi için iç demokratik süreçlere ve stratejiye dönüştürülmeleri önemli olacaktır.

Umarım ki bu Meclis üye-

leri vatandaş ve seçmenlerle yakın ilişkilerde bulunmak için çaba harcayacaklardır. Kanun yapanlar ve Hükümet yetkilileri Priştine ve daha altı belediyede seçmenlerle irtibat kuracak ofisleri açacaktır. Bu ofislerin her birinde birer kişinin çalışması Meclis çalışmaları açısından özel bir önem ve ağırlık taşımaktadır.

Altıncısı ve sonuncusu, bireysel olarak seçmenlere karşı daha sorumlu olmasını beklediğim bu Meclis'in sivil topluma karşı da daha sorumlu olacağını beklemekteyim. UDE - yurttaş programı belediye meclisleri çalışmalarını izlemek amacıyla yerel gruplarla çalıştı. Daha başlangıçta bazı belediye meclisleri bu çalışmalara büyük bir kuşku ile baktı – bizim çalışmalarımıza önem verip çalışmalarımız hakkında yorum yapan bu kişiler kimlerdir manasında – ama bu tür çalışmaların meclisler için olduğu gibi sivil toplumun gelişmesi için de çok değerli olduğu kanıtlanmıştır.

Bu hedeflere ulaşmak için neler yapacaksınız?

Düşünceme göre bu hedefler ASİ'nin diğer partnörleri ile gerçekleştirilmeye çalışılan görevlerinden pek farklı değildir. Düşünceme göre, muhalefetin nasıl bir değişikliğe neden olacağı konusunda olduğu gibi enstitülerde belirli bir görgüye sahip olan birçok parlamento üyeleri ile ve bazı durumlarda olgunluk döneminde olan Bakanlıklarla dahi işimizin olacağını farkında olmalıyız. Bu durum sadece UDE'nin değil tüm uluslararası örgütlerin çalışma içeriğinin değiştirmelerine yol açmaktadır. Oysa kanunların çıkarılması

Tomas Bridle

yönündeki araçlar aynı kalmaktadır. Kanun çıkarılmasını güçlendiren Program Müdürü Pat Cadle, ve Edmond Efendija, Meclis'teki başarılı çalışmalarını sürdürecektir. Geçmişte, Kevin Deveaux ve Sherie Wolff gibi danışmanlarımızın çalışmalarından yararlanıyorduk. Yeni üyelerin bir parçası olarak Kevin bir defa buradaydı ve yakında onu yine burada görmeyi ümit ederim. Sherie USAID'te politik parti uzmanı görevini üstlenmiş bulunmaktadır. Öyle ki onun artık eğitici görevinde olması beklenemez ama onun önceki çalışmalarının sonuçlarını görmek için yeniden buraya ziyarete geleceğini ümit ederim.

UDE-NDI aynı zamanda belediye meclisleri ile de çalışmaktadır

Evet Pat Cadle, Arben Kelmendi'nin yardımı ile bu program üstünde çalışmaktadır. Aslında bu, çok yöneticilerle merkezi düzeydeki çalışmalarımızın benzeridir: biz, bunlarla yönetmeliğin geliştirilmesi ve gerçekleştirilmesinde, komisyon çalışmaları, aleni toplantıların düzenlenmesi ve seçmenlere ulaşma işlerinde beraber çalışmaktayız. Aynı zamanda bu

meclislerin çalışmalarını denetleyen yurttaş grupları ile de sıkı bir işbirliği yapmaktayız.

Seçim sisteminin reform edilmesi yönünde sizin bir projeniz bir sivil toplum koalisyonu ile bir kampanyanın sürdürülmesi için işbirliği içindeydi. Bu kampanya hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Bu kampanya sonuç verdi mi?

Aslında bu benim müdür tayinim çıkmazdan önce gerçekleşti ancak bana kalırsa birtakim sonuçlar kaydetti. İlk sırada, seçim yasası hakkında kamuoyunun bilinçleşmesini sağladı. Kamuoyunun etkin bir şekilde bu çeşit tartışmalara katıldığı yerlerin sayısı fazla kabarıktır. İkincisi, yurttaşların kendi geleceklerini kontrol etmeleri yönünde bilinçleşmelerini sağlayarak, iktidarda olanlara kendi etkilerini sezdirmekle bunu yerine getirmekteler. Ayrıca bu bilinçleşme onların nasıl seçildiği hakkında da vatandaşlara bilgi sağlamıştı. Düşünceme göre, bu, Kosova gibi gelişme safhasında bulunan bir politik düzen son derece önemlidir. Üçüncüsü, sivil gruplar arasında şimdiye kadar görülmemiş bir koalisyonun

oluşunu sağladı ve ben onların çalışmaya devam edeceklerini tahmin ediyorum.

Seçim sisteminin reformu kapsamındaki değişik bir kampanyanın başlatılması konusunda düşünceniz nedir?

İlk kampanya gayet sert geçti. Daha basit bir deyimle onunla kapsanan gruplar ve bireyler için bu iyi bir deneyi oluşturuyordu. Düşünceme göre çok sayıda yurttaş grupları ve yurttaşlar, seçtikleri Meclis üyelerinin seçmenlere karşı mı yoksa onlara seçim listelerine alan politik parti liderlerine karşı mı sorumlu oldukları yönünde soru sormaya devam edeceklerdir. Benim bu soruya bir cevabım yoktur, ancak yurttaş gruplarının bu soruyu sormalarının önemli olduğuna eminim. Eninde sonunda bu soruların ortaya atılması da, kendine göre, Kosova'daki toplumsal politik yaşamda bir gelişme ve olgunluğun belirtisidir aynı zamanda.

Siz UDE-NDI için ilk kez mi çalışıyorsunuz?

Hayır. İlk önce Rusya'da 2002 Nisan tarihinde UDE'de yerel politik parti programlarını yönet-

tim. Ondan sonra Kazakistan'da iki yıl kent müdürü olarak çalıştım. Bundan önce Senato ve Senato Evinde olduğu gibi Kongre, Senato ve Başkanlık kampanyasında çalıştım. Benim ailem Çek kökenlidir ve ben beş yıl Prag ve Bratislava'da kaldım. Bu dönem içerisinde daha doğrusu 1990 yılında ilk önce Başkan Havel'in ofisinde daha sonra USAID müteahhidi ve ondan sonra da özel sektörde çalıştım.

UDE'nin Kazakistan programları ile Kosova programları arasında benzerlikler var mı?

Benzerlikler hem var, hem de yok. Oradaki politik oluşum çok farklı. Gayet güçlü bir konuma sahip olan bir başkan orada giderek daha fazla sesini duyuran bir muhalefete karşılaşmaktadır. Biz hem hükümet hem de muhalefet partileri ile çalışarak, eğitimler ve seminerler düzenledik. Partiler çerçevesi içerisinde iç demokrasinin gerçekleştirilmesi, profesyonel ve etkili bir parti örgütünün sağlanması, anlamlı platformların ve mesajların geliştirilmesi gibi burada yapmış olduğumuz çalışmaları orada da gerçekleştirdik. Aynı zamanda iki yurttaş grubu ile çok sıkı bir şekilde çalıştık. Bağımsız Gözlemcilerin Cumhuriyet Ağı kent seçimlerini izlemekte ve Kazakistan Gençlik Enformasyon Hizmeti ise gençlerin politikaya katılımlarının artırılmasında çalışmaktadır. Oradaki parlamento hükümete çok yakın olduğu için formal olarak hiç bir zaman bir parlamento programımız yoktu. Eski parlamentoda mevcut 77 parlamento üyesinden beşi ya da altısı muhalefet olarak sayılırdı; şimdiki parlamentoda ise sadece bir kişi muhalefetti oluşturmaktadır. Ama biz yerel parlamentolar ve meclislerin hizip grupları ile bir hayli çalıştık.

Kosova'ya Hoş Geldiniz.

“Elimizde olan yetkilerden yararlanmıyoruz”

“ORA” Meclis Başkanlığı Üyesi Gazmend Muhaceri ile söyleşi

Kosova Meclisi ilk defa olarak idarede olan partiler ve muhalefete sahip. Yeni Meclis'te ORA'nın rolü ne olacaktır?

Biz yapıcı bir muhalefet olacağız. Meclis Yönetmeliğine göre çalışmayı deneyeceğiz. Çoğunluk ile işbirliği yapmak için hazır olmamıza rağmen her zaman gözlemci ve yönetici partilerin eleştirilmesi olacaktır.

Koalisyon hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? 2005 yılının önemini göz önünde bulundurarak daha geniş bir hükümetin daha çok kabul edilir olacağını düşünüyor musunuz?

Koalisyon seçim sonucudur. Koalisyonu kuran partiler kendi değerlendirmelerini yaptılar. Düşünceme göre, bu koalisyonu kurmak onların hakkıdır. Zaman, bu koalisyonun başarılı olup olmayacağını gösterecektir. Daha geniş bir koalisyonun daha başarılı olacağı demek değildir. Geçmişte daha geniş koalisyonu da gördük. 2005 yılının Kosova için önemli olduğunu biliyoruz. Muhalefetin görüşmelere katılması gerektiğini düşünüyoruz.

Genel kurul toplantıları artık haftada değil ayda bir olacaktır. Ayda bir yerine sıralı toplantıları yapma pratiğine dönmenin daha iyi olabileceğini görüşmeniz daha iyi değil midir?

Bu idarede olan partilere bağlı olacaktır. Düşünceme göre, toplantıların daha sık yapılması daha ürün vericidir-faydalıdır. Meclis başkanı Sn Daci bugün, daha fazla ürün verici olacağını, çünkü meclisin geçen yılın son görev süresince sadece altı kanunu onayladığını belirtti.

Gazmend Muhaceri

Önceki iki yıl içerisinde daha fazla yasa onayladıkları, ama Kosova'nın daha fazla yasaya ihtiyacı olduğunu ve bu yasaların onaylanması için Meclis'in daha sık toplantılar yapmaları gerektiğini belirtti. Meclis'in daha sık toplanması taraftarıyım.

Meclis, Hükümet tarafından standartların gerçekleştirilmesini ne şekilde inceleyecektir?

Bize Anayasal Çerçeve ve ilgili kurallar ile izin verilen Standartların Hükümet tarafından gerçekleştirilmesinin değerlendirilmesi, Hükümet ile bakanların Meclise kendi çalışmaları ve standartları gerçekleştirmekteki yolundaki çalışmaları hakkında daha sık rapor sunmalarını çağırılmamız tek yoldur. Biz muhalefet olarak bakanlıkların

çalışmalarını ve genel olarak Hükümet çalışmalarını inceleme doğrultusunda kararlıyız.

Standartlar konusunda özel toplantıların yapılmasını ister misiniz?

Düşünceme göre, Standartlar konusunda özel toplantıların yapılması gerekmez. Bakanlar Standartlar konusundaki görevleri ve kendilerine düşen ödevleri biliyorlar,öyle ki onların bunu yerine getirmesi gerekmektedir. Onların gerçekleştirilmesinde gecikme varsa onun kontrol edilip onların giderilmesi gerekir. Standartların gerçekleştirilmesi yolundaki başarı Hükümet ile bakanlıkların çalışmalarına bağlı olacaktır.

UNMIK ile işbirliği konusunda ne diyebilirsiniz?

Sorun şudur, yetkilerin yetersiz olduğundan şikayet ediyoruz ama elimizde olan yetkilerden yararlanmıyoruz. Meclis, olayları değil, süreçlerin hızlandırılması doğrultusunda çalışmalıdır. Bunun gerçekleştirilmesinde Meclis'in ne kadar başarılı olacağını zaman gösterecektir. Sorunları çözmek ve olanaklar dahilinde Anayasal Çerçeve'de önerilen değişiklikleri onaylamak ve ondan sonra diğer sorunları görüşmeye devam edeceğiz.

Meclis Başkanlığı üyesi olarak siz, komisyon çalışmalarının kalitesini geliştirmek için ne gibi bir katkıda bulunmayı düşünüyorsunuz?

Bugün, özel bir karar ile Meclis Başkanlığı üyelerinin üyeler olarak komisyonlara katılmaları, ancak gözlemci olmaları karara bağlandı. Ben şahsen Tarımcılık Komitesinden çıkan Uzaysal Planlama Komisyonu ile işbirliği yapmayı istiyorum. Belki de öylece bu alanda daha fazla yasa getirmek için daha etkili çalışmalar yapılacaktır.

Meclis Başkanlığı'nın ilk toplantısından sonra izlenimleriniz nelerdir?

Toplantıya ilk defa katıldığım için bu benim yönümden yeni bir görgüyü oluşturmaktaydı. Bu, idarede olan partiler – muhalefet tutumlarının sık sık farklı olacağını gösterdi. Meclis Başkanı Prof. Daci'nin yapıcı olacağı ve muhalefet düşüncesine karşı saygılı olacağını ümit ediyorum. Zaman, kendisinin bunu yapmak için hazır olup olmadığını gösterecektir.

Mevlûde Salihu.

Parlamento Demokrasisinde Hükümet ve Muhalefetin rolü

Jill Adler, Müdür, Doğu -Batı Parlamento Pratiği projesi, e-posta: jadler@ewppp.org

Doğu -Batı Parlamento Pratiği Projesi (EWPPP), Parlamento Demokrasisi Bakışları ve Teknikleri programı çerçevesinde:

Kosova Meclisi'ni destek programı kapsamında, 11 Aralık 2004 tarihinde Priştine'de yapılması öngörülen beş interparlamento seminerden üçüncüsünü tertipledi. AGİT Kosova Misyonu Meclis Destek İnisiyatifi (ASİ) işbirliğinde düzenlenen seminer, parlamento demokrasisinde azınlık ve muhalefetin ilgili rolleri, koalisyonun kurulması ve sürekliliğine odaklandı. Kosovalı katılımcıları Kosova Meclis Başkanı Profesör Nexhat Daci, onun kabinesi personeli, Meclis Başkanlığı üyeleri, parlamento grupları şefleri, LDK, AAK, PDK, ORA, ve PDKSH Parlamento üyeleri, Kosova'da Sırp olmayan azınlık temsilcileri (Mısırlı, Boşnak ve Türk) oluşturmaktaydı. Yeni atanmış olan bakanlar Sadik Idrizi ve Bujar Dugolli de seminere katıldı.

Dış ülkelerden gelen katılımcılar arasında eski ABD Kongresmeni David Skaggs; Bundestag eski Bakan Yardımcısı ve Parlamento İşbirliğine ait İstikrarlık Paketi Kıdemli Danışmanı Petra Blass; Büyük Britanya Avam Kamarası üyesi Malcolm Bruce; Arnavutluk Parlamento Üyesi Fatmir Mediu; Holanda Parlamento üyesi Bert Koenders; ve Makedonya Parlamento üyesi Zoran Shapuric bulunmaktaydı.

Meclis Başkanı Profesör Daci, seminere katılanları selamlayarak Kosova Meclisi'ne

sunduğu destek yüzünden DBPPP- EWPPP'ye teşekkür etti. Kosova'nın temel sorunlarla karşı karşıya geldiğini belirterek ve Kosova'nın ileriye gitmesi için, Kosova enstitülerinin öncelik stratejilerini saptaması gerektiğini belirtti. Çoğunluğu oluşturan partiler adına Fatmir Sejdiu (LDK) ve Gjynaze Sylja (AAK) konuştu. Muhalefet partileri adına da Jakup Krasniqi (PDK) ve Teuta Sahatqija (ORA) konuştu.

Sn Sylja çoğunluğu oluşturan koalisyonun dışlayıcı değil kapsayıcı bir koalisyon olacağını vurguladı. – AAK grubu kendi yönetmeliğini hazırlamakta uzlaşmış bulunmaktadır – hükümet tarafından önerilen ve standard/statüsü konu eden yasala öncelik vererek, Kosova enstitüleri, altyapı, kamuoyu yönetimi ve eğitimin güçlendirilmesi doğrultusunda çalışacaktır. LDK temsilcisi Sn Sejdiu görüşülen konunun önemini vurguladı. Çoğunluk ile muhalefetin ana konular üzerine anlaşmaya varmaları gerektiğini vurgulayarak, tüm tarafların parlamento komisyonları tarafından gerçekleştirilen çalışmayı değerlendirmeleri gerektiğini belirtti. Devamda Sn Sejdiu önümüzdeki dört yıl içerisinde parlamentonun kendi gözetim izleme rolünü artırması gerektiğini belirtti. Sn Sejdiu LDK'nın hükümeti eleştirel bir gözle bakacağını söyleyerek sözlerini tamamladı. Demokrasi hakları temin etmesi yanı sıra sorumlulukları da saptaması gerekir.

Zoran Shapuric, Makedonya Parlamentosu iktidar partisi

üyeyi, yeni demokrasilerde temel anayasal değişikliklerin yapılmasının alışıl gelmiş bir şey olduğunu vurgulayarak, hükümet ile muhalefetin işbirliği yapmalarının kilit önem taşıdığını belirtti. Arnavutluk Parlamentosunun muhalefet üyesi Fatmir Mediu, kanunların AB standartları ile uyumlaştırılması gibi konular hükümet ile muhalefetin beraberce ortak hedefe doğru çalışmalarını cesaretlendirmelidir. İlk sırada Parlamento üyelerine düşen yasama görevlerinin önemini vurgulayıp, şeffaflık ile "çoğunluğun baskısı"-nın kontrol edilmesinde muhalefetin kilit rolüne sahip olduğunu vurguladı.

Muhalefette olan PDK üyesi Hydajet Hyseni herkesin muhalefetin değerinden konuşurken, onların hepsi idarede olan koalisyonun bir parçası olmak istediklerini belirtti. Kosova'daki politik yaşamın özelliğine bakarak şu anda gerçek bir çoğunluk/ muhalefetin olamayacağını belirtti. Çoğunluk ile muhalefet arasında yapıcı ilişkilerinin kurulması için, Meclis Başkanı, Başkanlık Kurulu ve Komisyonlar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi gerekir.

VAKAT üyesi Sadik Idrizi, Kosova'da Sırp olmayan azınlıkların tüm politik süreçlere katılmak istediklerini belirtti.

Profesör Daci katılımcıları, yetkilerin kötüye kullanıldığını tanıtarak istikrarlık ile verim oranının uyuşması gereksinimine işaret etti. Ona göre şu andaki idare koalisyonu önceki oranla daha etkili olacaktır.

Çünkü geçen mandat içerisinde verim oranı-yeterlik istikrarlık çıkarı için harcanmıştı. Komisyon başkanlarının Meclis'teki sandalye sayısına orantılı olacağını ve bunun muhalefet için kazançlı olacağını belirtti. Uluslararası topluluk tarafından saptanan standartları gerçekleştirerek Kosova'nın normal bir bağımsızlığı kazanacağını sözlere ekledi.

Washington D.C. Demokrasi ve Yurttaşlık Merkezi Müdürü David Skaggs, ABD'de yurttaş eğitiminin günden güne daha çok önem kazandığını belirterek, demokratik bir toplumda gençlere düşen görev ve sorumluluklar konusunda bilinçleştirmelerinin önemine işaret etti. Büyük Britanya milletvekili Malcolm Bruce, hükümetin eleştirilmesinde "loyal muhalefetin" rolünden ve kendi kontrol görevini güçlendirmekte muhalefetin sahip olduğu pratik önlemler ve enstrümanlardan söz etti. PDK üyesi Enver Hoxhaj hükümet politikasını etkilemek için muhalefetin hangi enstrümanları kullanılmasını gerektiğini saptama yolunda çalışmakta olduğunu belirtti.

Kosova Meclisi'ni destekleyen DBPPP- EWPPP programı 2005 yılında da devam edecektir. Etkinlikler, kış/ilkbahar aylarında Kosova milletvekillerinin yöredeki parlamentolara çalışma ziyaretini olduğu gibi, Mayıs ayında Priştine'de düzenlenecek olan semineri de kapsamaktadır. DBPPP- EWPPP Meclis Destek İnisiyatifi (ASİ) ile sıkı işbirliğini sürdürecektir.

Meclis Yasalarının gerçekleştirilmesine değin rapor, tamamlayıcı akitlerin hazırlanmasındaki eksikleri ortaya çıkardı

Michael Schutz, *Yasa İdaresi Bölümü Şefi, AGİT Kosova Misyonu.*
Diman Dimov, *Yasa İdaresi Görevlisi, AGİT'in Kosova Misyonu*

Demokratik enstitülerin oluşturulması ve yasa kuralları ile idare edilen çok uluslu bir toplumun kurulması Kosova açısından en önemli ödevler arasında yer almaktadır. BM Kosova Gecici İdare Misyonu (UNMIK) ve Gecici Özyönetim Enstitüleri (GÖE) bu hedefe ulaşmak için gerekli olan yasal çerçeveyi sağlamak amacıyla çok sayıda kural ile yasaı kanunlaştırarak önemli sonuçlar kaydetmiştir. Yugoslavya'nın anayasal sisteminden miras kalan ve yeni sosyal, ekonomik ve politik gerçekler arasında var olan boşlukların ortadan kaldırılması gereksinimi uluslararası idare ile Kosova kamuoyu temsilcileri tarafından devamlı olarak vurgulanmıştır. Uluslararası idare ve GÖE yedeklerinin büyük bir kısmı bu hedefin gerçekleştirilmesi doğrultusunda kullanıldı ve bu etkinliklerin büyük bir kısmı olumlu olarak değerlendirilmektedir.

İyi bir idare yöntemi sadece gerekli olan yasal kurallarının onaylanmasıyla değil, bu kuralların gereken şekilde gerçekleştirilmesi ile belirgin bir hal alır. Diğer öncelikler yüzünden Kosova'da yeni yasal çerçevenin gerçekleştirilmesi uluslararası idare ve GÖE'lerin odak noktasında değildi. UNMIK' ten GÖE'lere yetki-lerin sürekli transfer edilmesi sonucu, uluslararası topluluğun da GÖE'lerden daha fazla ve daha büyük bir sorumluluk istemesine yol açmaktadır. Sorumluluklardan biri olarak, GÖE'lerin kendi yetkileri çerçevesinde yasaları gerçekleştirmeleri gösterilebilir.

"Kosova Meclisi Yasalarının GÖE'lerin yönetim kolu tar-

afından icrat edilmelerine" değin son rapor, AGİT Yasa İdare Bölümü ile İnsan Hakları ve Yasa İdaresi seksiyonu tarafından yapılan ilk gözetimdir. Bu raporun temel hedefi, yardımcı - ek yasaların onaylanması ile Kosova Meclisi'nden geçen yasaların gerektiği gibi gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini saptamaktır.

Yardımcı-ek yasama yürürlüğe geçmekte ve yetki(velayet) işleminin bir parçası olarak işlevini kazanmakta ve yetkiye sahip olmaktadır daha doğrusu kanun gücüne sahip olmaktadır. Demek oluyor ki, kanun hamiliği altında olan uzmanların düzenlemeye koyacakları bi sürü otoriter önlemlerle ana kanunun pratikte gerçekleştirilmesi temin edilecektir. Bu sayede, konunun incelikli olarak teknik yönünü bilmek zorunda olmayan ve bu yönde özel bir deneyim sahibi olmayan Meclis'in onu görüşmesine gerek kalmaz. Meclis, uygulanmaya konan yasanın kabul edilmesi sırasında konunun ayrıntılarını öğöremez. Esas yasa ile verilen yetki yeterli bulunmazsa, tamamlayıcı nitelikteki altyasalar sayesinde sorunlar ve boşlukların giderilmesi çalışılır ve sorunların belirdiği durumlarda onlarla ilgilenecek sınırlı hiyerarşi kategorisini harekete koyacak acil enformasyonların sunulması zaruriyet halini alır.

Yasa İdaresi bölümünün yapmış olduğu genel bir değerlendirmeye göre, GÖE yönetim dalı tarafından yasaların hazırlanması ve altyasa akitlerinin tasarlanması ve kabulü işlemlerinin büyük bir gecikme ile başladığı sonucuna varmıştır. Bundan sonraki dönemde çok sayıda enstitüler

yavaş yavaş zorlukları atlatmayı başarmış ve şu anda bu sürecin gerçekleştirilmesinde başarılı olmuşlardır. Aynı zamanda, bakanlıkların büyük bir bölümü tamamlayıcı yasaların kabulü için öngörülen tarihlere uymakta büyük güçlüklerle karşılaşmışlardır. Bunun nedenlerinden biri, Meclise sunulması gereken ve kendi ilgi alanlarına dair olan yeni yasa tasarımlarının hazırlanması doğrultusunda bakanlıkların vermiş oldukları öncelikler, diğeri de onların çerçevesindeki hukuk ofislerinde yeterli personelin olmayışından kaynaklanmaktadır. İlan edilen yasalara göre öngörülmüş olan enstitülerin süreci başarılı bir şekilde başlandı. Saniter Müfettişliği, Kosova Kadastro Ajansı, Kosova Ormanlık Ajansı gibi enstitüler ilgili yasaların uygulanması yolunda ortak pratiklerden yararlanmalıdırlar.

Rapor, tamamlayıcı kanunların düzenlenmesindeki ve onların çıkarılması işlemlerinde önemli eksikliklerin var olduğunu ortaya çıkarmıştır. Temel eksiklik, Hükümet tarafından yayınlanan ek kanunların yasal sınırının belirlenmemesinden kaynaklanmaktadır; Meclis tamamlayıcı yasalarında tutarsız ve çelişkili terminolojinin kullanılması; yasal olarak kurulmuş olan kategorilerden sapmalar ve yeni tamamlayıcı kanunların yayınlanması; her tamamlayıcı kanun ile düzenlenen toplumsal ilişki sınırlarının belirlenmesinde yetersiz kalması; yanı sıra tamamlayıcı kanunların yayınlanmaması gösterilebilir.

Rapor, ilk sırada, GÖE yönetim dalının sorumluluğunun güçlendirilmesini önermektedir. Bu, Başbakan Ofisi çerçevesi

içerisinde Kosova Meclisi yasalarının gerçekleştirilmesine dair olan denetim-gözetim mekanizmalarının kurulması ile gerçekleştirilebilir. Mekanizma şu struktürden oluşabilir. Yönetim kolu çerçevesi içerisinde her enstitüde irtibat noktaları olmalıdır. Kosova Meclis tarafından yasanın onaylanmasıyla ilgili olarak, uygulama görevli enstitünün hukuk dairesi bu görevin yerine getirilmesi doğrultusunda getirilmesi gereken ilave akitleri ve bu ödevin yerine getirilmesi işleminde olan ve zamanlama faktörünü içeren bir program/matrixi hazırlamalı. Bu enformasyon, yasanın ilan edilmesinden sonra bir ay içerisinde Başbakanlığa teslim edilmelidir. Uygulamadan mesul enstitünün Hukuk Dairesi, ilgili alanların etkinlikleri çerçevesinde temel yasanın gerçekleştirilmesinde kaydedilen ilerlemeye değin Başbakanlığa üç ayda bir rapor hazırlamalıdır.

Raporda aynı zamanda Kosova Meclisi'nin, Meclis yasalarının gerçekleştirilmesi alanında Hükümet sorumluluğunun artırılmasının sağlanması amacıyla yönetimin etkinliklerinin zaman zaman parlamento tarafından denetiminin yapılmasını önermektedir. Buna ek olarak, bu denetimlik rapor parçası olarak, Başbakanlık Ofisinin en azından yılda bir kere olmak üzere, esas yasaların gerçekleştirilmesi sürecine ilişkin Meclise rapor sunması öngörülmektedir.

Kosova Meclisi'nin çeşitli yasalarında ek kanunların tanınlanması ve değişik kategorilerin olması onların hiyerarşisinde ve eşit esaslarca uygulanmasında bir bunalım yaratmaktadır. Her yasa

¹ Rapor, Kosova Meclisi'nin 2002-2003 döneminde ilan edilen yasaları kapsamaktadır. Rapor, belediye düzeyinde olan UNMIK kuralları ve Kosova Meclisi yasalarının gerçekleştirilmesini kapsamamaktadır.

² Çevre Korunumuna değin Yasanın 2(s) bölümüne bakınız; Yasal Kişiler ve İflasın Ortadan kaldırılması ve Yeniden Örgütlenmesi Yasasının 2. Bölümüne bakınız.

çerçevesi içerisinde Meclis'in ek-yardımcı kanunlar kategorilerini tanımladığına dair birkaç örnek mevcuttur. Bireysel yasanın gerçekleştirilmesinde yardımcı olmasına rağmen bu yaklaşım, tüm yasaların uygulanmasında yasal bir belirsizliğe neden olmaktadır. Raporunda, Hükümetin yasayı tasarlaması ve Kosova Meclisi'nin Normatif Akitler Yasası'nı onaylaması önerilmektedir. Yasa, Kosova'da normatif kanunçesitlerini vehiyerharşisini, onlar ile ayarlanan alan ve toplumsal ilişkileri ve onların yayınlanması için sorumlu olan organları tanımlamalıdır. Bu kanunun onaylanması, yasal alanda belirsizliğin ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır.

Bakanlıklardaki hukuk daireleri çok sayıda sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. Şu anda 3-5 kişilik bir personele sahip olan hukuk dairelerinin daha fazla kapasite gerektiren ödevlerle karşılaştıkları örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Bazı durumlarda yardımcı-ek kanunların, saptanmış olan tarihlerin geçmesinden bir yıl gecikmeyle tasarlanmaları örnekleri mevcuttur. Bu olgudan hareket edilerek, Raporunda, kanunların kabul edilmelerinden önce, özellikle belli bir seviyede uzmanlık gerektiren yasalar söz konusu olunca, hukuk daireleri tarafından saptanacak olan etütlerde bu gibi yasaların uygulanmasında Kosova enstitülerinin ne denli dirayetle çalışacaklarına dair raporun yapılması önerilmektedir. Çeşitli bakanlıklar nezdinde çalışan hukuk daireleri kendi çalışmalarında daha dengeli bir yaklaşım uygulamalıdır. Burada ise yürürlükte olan yasaların uygulanması yanı sıra yeni yasaların tasarlanmasına da benzer öncelik verilmelidir.

En nihayet yardım örgütleri olduğu gibi uluslararası topluluk gerekli olan yasa tasarılarının hazırlanmasında GÖE'leri desteklemeye devam etmelidir. Böyle bir yardım Kosova Meclisi tarafından onaylanan kanunu durduramaz, onun gerçekleştirilmesine yardım etmelidir. Bu yaklaşım Kosova'da yasa idaresinin sürekli olarak gelişmesini sağlamalıdır.

“Nihayi statüs konusunda Kosova Hükümeti ve muhalefetin beraberce çalışmaları gerekir”

10 Aralık 2004 tarihinde Sn. Fatmir Mediu ASİ'nin yeni Kosova Meclis açılış programına katılmak ereğiyle Kosova'ya ziyaret etti. Arnavutluk Parlamentosu'nun AB Entegrasyon Komisyonu Başkanı olarak, kendisi yöresel diyalog ve parlamento işbirliği konuları üzerine olan görgülerini paylaştı

Düşüncenize göre, Yöresel parlamento işbirliği inisiyatifleri ile ne gerçekleşebilir?

Edinmiş olduğum görgülere dayanarak bugün katılmakta olduğum programlara teşrif etmenin çok faydalı olduğuna inanıyorum. Çünkü burada görüp öğrendiklerimizi günlük çalışmalarımızda kullanma fırsatını yakalamaktayız.

Bu yörede bulunan yöreler, Avrupa Birliği'ne doğru değişik süratle adımlar atmıştır. Çöyle ki bazı ülkeler Stabilizasyon ve Asosiyasyon Anlaşmasını (SAAn) sağlamışlardır, bazıları ise anlaşmaları yapmak için görüşmeleri devam etmektedir. Bu süreç ile ilgili görgülerimizi paylaşmamız ve yörede çeşitli konular üzere işbirliği kurmamız faydalıdır. Bu yörede düzenlenen toplantılara en azından yılda iki defa katılmakta ve politikacılarla görüşmekteyim.

Churchill bir defa şöyle demiştir: “Balkanlar tüketebildiğinden daha çok tarih üretir”- Ümit ederim ki tarihi aşarak üzerine çıkabileceğiz. Doğu ve Batı Parlamento Pratikleri (EWPPP) ile çalışarak ortak bir çözüm bulabileceğimizi uymut ediyorum.

Örnek olarak Arnavutluk'ta özgür ve dürüst bir seçime sahip olmadığımız yüzünden SAAn'ı imzalayamaz durumda bulunmaktayız. Bu toplantılar başkalarının görgülerinden yararlanmamıza ve bu yönde gelişmeler kaydetmemize yardım edebilir.

Son seçimlerden sonra Kosova'daki muhalefetin ne gibi itirazlarda bulunabileceğini öngörmektesiniz?

Gelecek dönemin muhalefet açısından bir itiraz dönemi olacağına kesin gözüyle bakılmaktadır. Şu anda ülkemde ben de muhalefettayım. Muhalefetin iki rolü vardır: parlamento-daki rolü ve kamuoyu alanındaki rolü. Avrupa'ya ve NATO'ya entegrasyon konularında hükümet ile muhalefetin anlaşmaya varmaları gerektiği için bu zordur. Ama aynı zamanda muhalefet, hükümetin iyi ve şeffaf bir şekilde davanmasını temin etmelidir. Kosova'da durum yine farklıdır. Hükümet ve muhalefet nihayi statüs konusunda beraber çalışmalıdır. Yöneticiler taktiklerle uğraşacak yerde somut problemlere odaklanmalıdırlar. Tüm tartışmalar politikaya dayanmalıdır.

Meclis'in etkin olarak çalışması için Kosova siyaseti ne yapılmalıdır?

Kosova Meclisi Uluslar Arası İlişkiler ve Avrupa Entegrasyonuna ait yeni bir komisyon oluşturmuş bulunmaktadır. Düşünceme göre bu konular çok farklı olduğuna göre onları iki komisyona ayırabiliriz.

Kosova'da seçimlerin özgür ve dürüst bir şekilde geçmesini takdirle karşılıyorum. Bunun Arnavutluk'ta gerçekleştirilmesi zordur. Kosovalılar aynı zamanda parlamento ve enstitüleri kurmayı başardılar. Çalışmaların taktiklere değil, politikalara dayanmaları önemlidir. Statisten

önce standartların yerine getirilmesi yönünde ciddi bir çaba harcamlıdırlar.

Tüm Kosova toplumu uluslar arası topluluk tarafından gerçekleştirilen enstitülere saygı göstererek AB ve ABD'den gelen düşünceleri dinlemeleri gerekir.

Siz, Arnavutluk Parlamentosu'nda Avrupa ile Entegrasyonu Komisyonu başkanısınız. Arnavutluğun Avrupa'ya entegrasyonu nasıl gerçekleşmekte ve ne gibi sorunlar ortada kalmaktadır?

2005 yılının Haziran ayında bizde özgür ve dürüst olması gereken seçimler yapılacaktır. Örgütlü suçlar en büyük sorunumuzdur. Kriminel çetelerin çok parası vardır ve geçmişte onlar politikayı etkileyip suç işlemlerine karşı politikayı etkilemeyi başarmışlardır. Şimdi kamuoyu bilinçleşmiş bir durumdadır ve örgütlü suç işlemlerine karşı ilerlemenin kaydedileceğine inanmaktayım.

Muhalefet geleceğe yönelik olumlu çalışmalar yapmaktadır. Düşünceme göre Arnavutluk ileriye doğru çalışmaları hedefleyen genç bir kuşağa sahiptir. Avrupa Birliği ile güçlü bir işbirliği geliştirdik. CARDS program aracılığıyla yardım alıyoruz ve her altı haftadan sonra Avrupa Komisyonu ile toplantılarımız oluyor. Arnavutluk milletvekilleri Avrupa Parlamentosu Güney-Doğu Avrupa Delegasyonu ile sıralı olarak görüşmektedir.

Garrett O'Brien.

Berlin, Brüksel ve Paris'te Parlamento İşbirliği: Kosova Meclisi Yönetim Bölümünde Profesyonelliğin Geliştirilmesi

Alfred Drescher,

İnsan Kaynakları ve Personel İdare Kıdemli Uzmanı, e-posta: alfred.drescher@t-online.de

Profesör Heinrich Grosse - Sender,

Kıdemli Yasal Reform Tasarlaması Uzmanı, email:grosse-sender@t-online.de

Kosova Meclisi peroneline ait kapasite yapılanması programı, Paris Assemblée Nationale, Belçika'nın Brüksel Chambre of Représentants de Belgique ve Berlin'in Deutscher Bundestag'ına yapılan etüd yolculukları profesyonel bir çalışma olmakla birlikte parlamento idaresinde Avrupa standartlarının aktif olarak çalışılmasının bir ödülüydü de aynı zamanda. Bu, "Kosova Meclisi'ne destek" olan Avrupa İmar Ajansı (EAR) projesine katılan üç Avrupa parlamentosu uzmanlarının yer almalarıyla gerçekleşti.

Etüd yolculuklarının örgütlenmesi ve ihtiyaçların nasıl bir şekilde giderilmesi gerektiği ile ilgili uzun süreli hazırlıkların yapılması gerekiyordu. 130 kadar personel 2002 yılının ilkbahar aylarında Kosova Meclisi'nin kuruluşundan sonra işe alınmıştı. Öyle ki onlar bu dönemden sonra demokratik bir parlamentodaki yönetime ilişkin pratik tecrübe edinme olanağında. Onların modern parlamento yönetiminde sınırlı olan pratik görgüleri göz önünde bulundurmak için çözüm bulmanız gerekmektedir. Proje, özel profesyonel konular üzere çalışacak, önerileri ortaya atacak (örnek olarak yönetmelik, komisyon çalışmalarına değin rehber, personel tüzüğü, personele değin talimatlar) ve aynı zamanda kapasite yapılanmasına değin

ihtiyaçları değerlendirecek olan çalışma grupların kurulmasını öngörüordu.

Eğitim ihtiyaçları Kosova Meclisi çalışanları ile her iki çalışmagruputatafındantarışıldı: "Yasal Parlamento - Reformu" ve "Personel ve Bütçe" grubu. Bunu, Ekip lideri, Profesör Dr. Nicolas Maziau, Administasyon şefi, Meclis Genel Sekreteri Sn. Isuf Demaj, ve iki departman, Yasama Departmanı ve Administasyon Departmanı şefleri Sn. Daut Beqiri ve Sn. Isa Neziri ile progam hakkında yapılan incelelikli tartışmalar izledi.

Kapasite yapılanması programı onaylandıktan sonra, Genel Sekreter, başkanlığın parlamento çalışmalarının, genel kurul çalışmalarının ve Kosova Meclisi komisyonları çalışmalarının aksamaması için eğitim derslerinin çalışanların boş zamanında yapılmasını önerdi. Aynı zamanda, o, kapasite yapılanması programlarına katılmaları öngörülen çalışanların eğitim toplantılarına katılmalarının mecburi olduğunu vurguladı. AÜA-e EAR, Proje ekibinden etüd yolculuklarına sadece seminerler çalışmalarına başarılı olarak katılan personelin katılmasını istedi.

Kapsayıcı kapasite yapılanması ve eğitim programı gerekli olan tüm organizasyon ve titiz hazırlıklardan sonar başladı. Tüm eğitim progamları için yapılan hazırlıklar sırasında

şundan hareket ediliyordu: meclis, komisyonlar, parlamento grupları ve milletvekillerin çalışmalarına elverişli çalışma şartların temin edilmesi görevi parlamento administrasyonuna düşmektedir. Genel Sekreterin sıralı ziyaretleri ve her iki departman şeflerinin katılımı ile, administrasyonun bu hedefini ayan olarak ortaya koyuyordu. Bu olgudan hareket ederek bu oalay administrasyonda çalışan personelin bir nevi denetlenmesi işlevini de görüyordu.

İlk pilot seminer "Kosova Meclisi Administrasyonunda -Yönetiminde Personel Seçimi ve Meslek Planlaması" hakkındaydı. Katılımcıları, tüm Meclis çalışanları ve Personel ile Bütçe Depatmanları şefleri oluşturmaktaydı. Bu seminer memnun edici olarak değerlendirildi. Administrasyon şefi, proje şeflerinin diğer seminerleri de bu şekilde gerçekleştirmesini istedi.

Administrasyona ait olan diğer seminer de "Kosova Meclisi Bütçesinin Oluşturulması, Kabul Edilmesi, Gerçekleştirilmesi ve Kontrol Edilmesine" aitti. Seminerin amacı, Avrupa parlamentoları administrasyon çalışmalarına değin pratiğin derinleştirilip temel bilgilerin aktarılmasıydı.

Personel ve bütçe alanındaki etkinlikler iç administrasyon strüktürünün geliştirilmesi hizmetinde iken, doğrudan doğruya

Meslis ihtiyaçlarına yönelikti; Parlamento Yasaları Reformu alanında alınan önlemler ise, ilk sırada komisyonlar ve milletvekillerine dahakaliteli hizmetlerin dolaylı bir şekilde gelişmesi ve temin edilmesini hedeflemektedir.

Hizmet şekilleri ve onların kapsamı yukarıda belirlenen kayırbenefisyonlar yoluyla tanım tanımlandığına göre, ihtiyaçların değerlendirilmesinde vekillerin ve komisyonların soruşturulması gerekliydi.

Eğitim içeriğinin daha da geliştirilmesine değin tüm öneriler administrasyon üyelerinden ve departmanlar şeflerinden oluşan çalışma grupları ile birlikte derlenmiştir. Daha yüksek bir kabul var olan "nasıl yapmayı bilmek" ile ve Kosova'daki genel politik şartlar ile tanımlanan tarihi nitelikler ile tanımlanmıştır.

"Kosova Meclisi Parlamento Çalışmaları Esasları ; Profesyonel Hazırlık, Genel Kurul toplantılarının gerçekleştirilmesi ve ondansonraki işlem", "Kosova Meclisi Komisyonlarının görevleri; ve "Parlamentoda pratik yasama çalışması ve Kosova Meclisi yasalarının Avrupa yasaları ile uyumlaştırılması hakkında Kosova hukukçularına pratik bilgiler" - gibi seminerler bu esaslara göre yapıldı.

Orada ele alınan en önemli konular şunlardı: Parlamento fonksiyonu, özellikle

yasama ve kontrol; Yasama teknikleri ve iyi kanunların önkoşulları; Yönetmelik; Özel Kalem Müdürlüğü; genel kurul ve komisyon toplantılarının hazırlanması, gerçekleştirilmesi ve ondan sonraki işlemler; synopsisler ile yasalara değin çalışma (Tableau comparatif); Parlamento danışma hizmetleri (bilgilerin toplanması, yasalara ait öğütler ya da isteme göre özel sorular, inisiyatiflerin Avrupa standartları ile kıyaslanması).

Seminerlerde, yetişkinlerin eğitimi için kullanılan ortak metod ve enstrümanlara başvuruldu. Konular debat yöntemleri ve interaktif tartışmalarla ele alınarak öğretildi. Belçika Temsilciler Odası, Alman Bundestagı ve Fransız Ulusal Meclisi iş arkadaşları da dahil olmak üzere katılımcılar etkin bir şekilde grup çalışmasını ve bireysel olay etüdlerini kullandı. Bu, değişik görüşlerden, değişik tarihi geçmişler ve değişik görgülerden hareket ederek çalışma olanağını vererek Kosova'daki yönetmelikler ile genel şartlar ile kıyaslanmasına olanak sağladı.

Uzulararası uzmanlar tarafından konuların seçimi ve işleniş katılımcıların, çalışma grupları, seminerlerde yapılan "laboratuvar deneylerinden" sonra Belçika, Almanya, ve Fransa'daki günlük çalışmalar ile tanışılmaları isteğini artırdı.

Üç Avrupa Parlamentosuna gerçekleşen etüd yolculukları yapılmış olan çalışmalar doğ-rultusunda ve ev sahibi parlamentoların büyük bir çabası ile çok özenli bir şekilde hazırlanmıştı. Ev sahibi parlamentoların genel sekreterleri Kosovalı meslekdaşlarına yardımlarını esirgemedi. Bunun yardımıyla gelecekteki dönemde parlamento işbirliği için önemli olan kişisel iş arkadaşlığı kuruldu. Katılımcılar ile yapılan değerlendirme tartışmalarından sonra, iki not ortaya atıldı: doğrudan temas

Meclis Sekreteri Sn Isuf Demja ve Yasal Departman personeli geçenlerde Paris'in Assemblée Nationale'sini ziyaret etti

teorik bilgilerin geliştirilmesini sağlaması yanı sıra, parlamentolarda günlük işler olarak görülen pratik çalışma ve daha efikas bir çalışmayı da tasdikladı.

Seminerin ikinci yönü bir sürpriz olması yanı sıra daha az önemli değildi: Bu etüd yolculukları süresince katılımcılarda bilinç ve öz güvenlerinin arttığı ayan olarak görüldü. Konuları pratikte görmekle, gerekli olan değişikliklerin ve çözümlerin yapılmasının tazdiklanmasıyla günlük çalışmalarda kullanabilecekleri teorik bilgilerin patik deneyimler "dönüştürülmesini" sağladı.

İki profesyonel grup için özel programlar geliştirildi. IT-alanındaki uzmanlara ait iki seminer Belçika ve Fransa parlamento uzmanları ile hafta sonları düzenlendi. Bu alanda çalışmakta olan işçiler Belçika parlamentosu cihazlarını ve teknik desteği görme fırsatını yakalayıp oradaki komisyonlar ve milletvekilleriyle görüşme fırsatını yakaladı.

Diğer özel program da protokol çalışma alanına aitti. Bu alanda çalışan iki görevliye Avrupa gögüleri göz önünde bulundularak teorik bilgiler sunuldu. Teori bölümünden sonra onlar Alman Bundestagı ve Ulusal Meclis'te pratik çalışmaları görme olanağındaydılar.

2005 yılının Ocak ve Şubat

aylarında bu çeşit seminerlerin devam etmesipanlaştırılmaktadır. Bu seminerler edinilen profesyonel bilgilerin derinleştirilmesi amacını taşımaktadır. Düzenlenecek olan bu seminerler Yasal Departman, Personel ve Bütçe Departmanı ve Tedarik Sektöründeki personele ait olacaktır. Örgütlenme birimleri şeflerine ait olacak özel seminer, personel işletmeciliği ve administrasyon işbirliğine ait olacaktır.

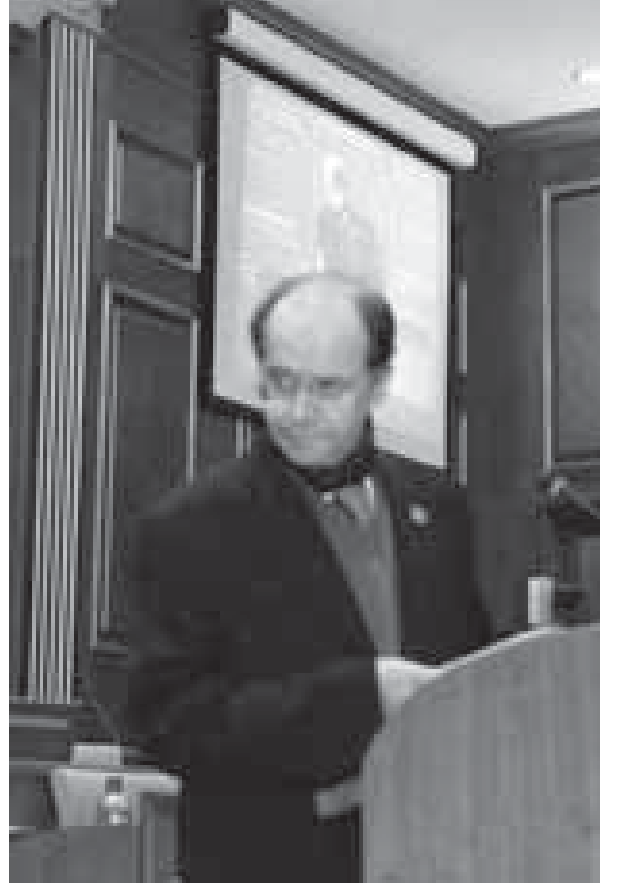
Etüd yolculukları da dahil olmak üzere, kapasite yapılanması programının tüm masrafları AİA -EAR'ın "Kosova Meclisi'ne Destek" projesi tarafından karşılanmıştır. Protokol işçilerinin Fransa ve Almanya'ya yapmış oldukları ek etüd yolculuklarına ilişkin yolculuk ve otel masrafları Kosova Meclisi ile birlikte ev sahibi parlamentoları tarafından karşılandı.

Genel olarak bakıldığında, parlamento administrasyonunun bir yıl içerisinde büyük bir ilerleme kaydettiği söylenebilir. Administrasyon, yeni oluşumdaki parlamentonun hizmet ihtiyaçlarını gidermek için iyi önşartlar sunmaktadır. Dahası; uluslar arası sandarlara göre hizmetlerin sunumu yanı sıra, parlamento, onun komisyonları ve milletvekilleri için de kaliteli hizmetler verilebilmektedir.

Proje aynı zamanda, görev süreleri yeni başlayan milletvekillere de profesyonel desteği sunmaktadır. AGİT - ASI ile ortaklaşa olarak Meclis üyelerinin iki seminere katılmalarını davet ettik. ("Yeni seçilmiş olan Meclis üyelerine ait seminer" ile "AB enstitüleri ve milletvekilleriine ait acquis communautaire") konulu seminerler milletvekillerinin ilgisini çekti. Kosova milletvekillerinin Fransa ve Belçika meslekdaşları ve eğitim görevlileri ile aktif bir diyalog kurmaları Kosova milletvekillerinin Avrupa parlamentoları gögülerinden yararlanmaları ve onların hakkında bilgi edinmeleri için ilgi gösterdiklerini doğruladı. Medya - TV, radio ve gazeteler - seminerler hakkında çok açık ve olumlu raporlar getirdiler. Milletvekillerin istemi üzere 2005 yılının Şubat ayında Alman Bundestagı'nın Avrupa Komitesi milletvekilleri ile diğer bir seminer yapılacak ve bu seminerde güncel Avrupa konuları görüşülecektir.

Arnavutça, Sırpça, İngilizce, Fransızca ve Almanca dilleri arasında görülen kargaşaya rağmen: demokrasi anlayışı ve parlamento çalışmalarının ilerleme kaydettikleri denilebilir. Yeni oluşumdaki parlamento çalışmaları başlayabilir. Ve biz başarılı olmanızı dileriz!

Kosova Başkanı Dr. Rugova, 3 Aralık 2004 tarihinde düzenlenen Meclis'in açılış toplantısında konuştu.

3 Aralık 2004 tarihinde Kosova başbakanı seçildikten sonra Sn Ramuş Haradinay eski Başbakan Bayram Recepti ile görüştü.

LDK Parlamento Grubu Başkanı Dr. Alush Gashi, 24 Kasım 2004 tarihinde düzenlenen Parlamento Gecesinde İtalyan Eşgüdüm Ofisi Sn Pasquale Salzano, ile görüştü.

Kosova-Sırp topluluğu liderleri Kuzey İrlanda, Güney Afrika, Hırvatistan, Bosna Herseg kıdemli müzakerecileriyle, Büyükelçi Petritsch ve Dr. Frischenschlager ile görüştü (17. sayfadaki yazıya bakınız).

“Kahamanca iflas” ile etkin bir katılım ikilemi

Andriani Mortoglou

2004 yılı Aralık ayının ortalarında, Sırp topluluğunun karşılaşmakta olduğu kilitli konuları görüşmek ve ortaklaşa bir kararın körüklenmesi amacıyla on dört Sırp temsilcisi Viyana'ya hareket etti. Bu konferans, 2003 yılının Aralık ayında Avusturya'da düzenlenen konferansın devamıydı. 2003 yılında düzenlenen konferansa Kosova Arnavutları ve Diğer Topluluklar temsilcileri ile birlikte Gecici Özyönetim Enstitülerinin (GÖT) ünlü temsilcileri katılmışlardı.¹ Bu konferans, New York'un "Geçiş döneminde Adalet projesi", Avusturya Dış İşleri Bakanlığı, İsveç Olof Palme Uluslararası Merkezi ile AGİT Kosova Mısyonu ile yapılan işbirliği sonucu gerçekleşmişti.

Müzakereler ve etkili – verimli bir katılıma dair stratejilerin hazırlanması başlığı altına yapılan konferans, Kosova Sırp temsilcilerinin, savaş sonrası dönemlerde kıdemli müzakerecilerin aynı sorunlara nasıl yaklaştıklarını ve bu yaklaşımlardan nasıl bir sonuç çıkardıklarını öğrenmeleri konusunda bilgilendirilmeleri için bir olanak sağlamayı hedefliyordu.

Cenevre'de görevli BM'nin Avusturya Büyükelçisi Wolfgang Petritsch ile AGİT Demokratikleşme Bölümü eski şefi Friedhelm Frischenschlager'in başarılı takdimleri dışında Güney Afrika, Kuzey İrlanda, Bosna Hersek ve Hırvatistan'daki²

¹ durumu uluslar arası pratik uzmanlarının sunumuyla iki gün

süren bu toplantı süresi aslında Kosova Meclisi üyeleri olan ve topluluğun yerel temsilcilerinin olan Kosova Sırplarından oluşan grup ile görüşlerini paylaştılar.

Geleceğin bir vizyonunun geliştirilmesinde, "diğer" bir tarafla ilişkilerin kurulması ve güçlerin paylaşılmasında, kalıcı bir çözümün bulunmasında çatışmalardan müzakerelere dönüşün gerçekleşmesinde beklentiler ile ilgili edindikleri deneyim ve tecrübelerinden bahsettiler. Çeşitli çatışma yöresinden gelen hasımların aynı masa etrafında toplanmalarını görmek ve onların partilerden çok müzakereler ve anlaşma gayret ve arayışları içinde görmek kendine görebirdeneyimi oluşturmaktadır. Hırvatistan Saboru'nda bir Sırp milletvekili olan Milorad Pupovac'ın paylaştığı görgüleri konferansın başarılı geçmesine büyük katkısı oldu. Milorad Pupovac Hırvatistan Sırplarının Doğu Slavonya'ya yeniden entegre edilmeleri doğrultusunda kilitli bir rolde bulunmuştu.

Tümdünyadaki diğer örneklerde olduğu gibi Kosova'daki durum da farklı olduğuna göre sunulan sunumlar Sırp katılımcılarının ileriye doğru gitmelerine yardım edecek olan parametrelere işaret ettiler. Eskiden çatışma halinde olan taraflar arasında geçen bu süreç çok zor ama mecburi bir şey idi; bu durum her iki tarafın kendini başkalarının ayakta kalmasını giymeleri için hazır olmalarını, ideal bir çözümden çok daha az bir şeyi kabul

etmelerini gerektirmekteydi. Her iki taraf geleceğe ait olan vizyonu geliştirmeli ve onu diyalog ile katılımı gerçekleştirilmesi gerekir. Bu doğrultuda soruna sahip çıkmak ve çözümü aramak bir sürecin başarıyla sonuçlanması doğrultusunda kilitli bir anahtar oluşturulmaktaydı: "Dünyanın istediğiniz gibi olmasını isterseniz, katılın-katkıda bulunun" diyor Kuzel İrlanda kıdemli müzakerecisi David Ervine.

İnsanlar müzakere yapmak için liderlere, görev süresi-mandat vermelidirler. Ama çözümlerin bulunması için etkili ve kararlı liderlerin bulunması çok önemlidir. Liderler, elde edecekleri başarılar konusunda samimi olmalı "kahramanca iflas" durumuna düşmemelidir. En nihayet zamanın doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve müzakereler yardımıyla tüm tarafların bir şeyler kazanmasını sağlayan kalıcı çözümlere desteğin verilmesi de kilitli bir önem taşımaktadır.

Bu olay aynı zamanda Kosovalı Sırp temsilcilerinin, kendi topluluğunun karşılaşmakta olduğu durum hakkında konuşmaları ve ilerideki adımlara ait öncelikleri saptamadan önce özel ihtiyaçları ile ilgili bir konsensus geliştirmeleri için bir fırsattı. Onların en büyük sorunlarından biri kendi topluluklarına güvenliği sağlamaktı. Geri dönüş sürecinin başarıyla sonuçlanmaması, ve GÖE ile edinilmiş olan görgüler kendilerini hayal kırıklığına uğrattı. Çoğunluğu oluşturan bir topluluk tarafından sorunlarının

reddedilmesi, iki topluluk arasında güvenin ve barışmanın sağlanmamasının temel nedenleri arasında yer almaktadır. Bu içerik içerisinde katılımcılar aynı zamanda uluslararası topluluğunun rolü ve bu iki topluluk arasında uluslararası topluluğunun neutral bir aracı ve gözlemci olması gereği önemini tartıştı. Desentralizasyon (ademimerkeziyetçilik) da dahil olmak üzere, birbirine karşı inanç önlemleri ve bu inanç önlemlerinin topluluklar arasında daha büyük bir güvenin sağlanması doğrultusunda nasıl kullanılması gerektiği tartışıldı. Grup aynı zamanda Avrupa Birliği'nin önemli rolünü göz önünde bulundurarak, Kosova'nın, Avrupa struktürleri çerçevesi içerisinde vizyona sahip olması gerektiğine işaret etti.

Sonuçlarda olduğu gibi sosyal olaylarda da formal ya da formal olmayan bir şekilde tüm Kosova Sırp katılımcıları bu konferansın düzenlenmesi dolayısıyla şükranlarını belirttiler. Bu durumda onların seçmeleri gereken şey ise karar vermektir. Konferansı örgütleyenler için ise, bu konferans katılımcıların düşünmelerine ilişkin ufuklarının açılması için küçük bir adım olduysa da, bu bir başarı sayılabilir. AGİT Kosova Mısyonu, Geçiş döneminde adalet projesi ve Avusturya Dış İşleri Bakanlığı bu topluluk ile olduğu gibi Kosova'da var olan diğer topluluklar ile görüşmelerin yapılmasına yardım etmeye hazırdır.

¹ 2004 Şubat tarihli ASİ Bülteni'ndeki yazıya bakınız.

² Uluslararası katılımcılar : Branko Damjanac, Birçko yöresi eski belediye başkanı, Bosna Hersek; İsmail Ebrahim Ebrahim, Güney Afrika Başkan Yardımcısı politik danışmanı; Toplantıya başkanlık eden, Parlamento Dış İşleri Komisyonu; çok partili müzakerelerde kıdemli bir katılımcı ve Afrika Ulusal Yönetim Komisyonu Kurultayı üyesi; David Ervine, 1998 yılında düzenlenen İyi Cuma Anlaşmasında görüşmeleri yöneten Kıdemli Müzakereci ve Kuzey İrlanda İlerici Unionist Partisi Baş Sözcüsü; Sean Farren, Senior Sosyal Demokrat ve İşçi Partisi Kıdemli Müzakerecisi (SDİP), Kuzey İrlanda eski Meclis üyesi ve Eski Maliye Bakanı; Roelf Meyer, De Klerk Hükümeti eski baş müzakerecisi ve Güney Afrika Anayasal İlişkiler eski Bakanı; ve Milorad Pupovac, Hırvatistan Sırp Ulusal Azınlığı temsilcisi, Göç etme, Mülteciler ve Ahaliye ait Parlamento Komisyonu üyesi.

Yeni Meclis'e ait ASI'nin ortak giriş programı

Ulrich Steinle

Yeni seçilmiş olan Kosova Meclisi son üç yıl içerisinde edinilen görgü ve profesyonelliğe dayanarak kendi çalışmalarını sürdürebilir. Yeni seçilmiş olan üyelerin çoğu geçen Meclis oluşumunda da yer almaktaydı ve tüm Meclis üyeleri de gündən güne etkisi artan Meclis Sekreterliği tarafından desteklenmektedir. Buna rağmen parlamento görgüsüne sahip olmayan 50'den çok yeni üye seçilmiş bulunmaktadır. Meclis'e yeni giren politik gruplar vardır ve önümüzde çok sayıda yeni sorunlar vardır. Meclis, sadece transfer edilmiş olan alanlardaki yetkilerini artırmayacak, ama hükümet koalisyonu ile ve gerçek muhalefet grupları ile yeni parlamento kültürüne ve yeni rollere uymak zorunda kalacaktır.

Meclis Destek İnisiyatifi (ASI) yeni seçilmiş olan Meclis için kapsayıcı bir giriş programını hazırladı. Kendi görevi süresi içerisinde Kosova siyasetcisinin karşılaşacağı sorunlara ilişkin tüm alanlar ile ilgili programı hazırlamıştır ki bu program, tüm Meclis üyelerinin ihtiyaçlarının giderilmesi için hazırlanmış bulunmaktadır. Yönetmelik, Meclis Sekreterliği, STÖ'ler ile çalışmalar ve kamuoyu ilişkileri, Kosova Konsolide Bütçesi, AB enstitüleri ve standartlar, KFOR çalışmaları, yöresel ve inter parlamento diyalogu – birkaç modülü anmak gerekir – parlamento çalışmalarının temel teknik, prosedürel ve politik yönlerine ilişkin giriş programına ait kısa açıklamalar.

Hazırlanan program kendi gelişimi ve gerçekleşmesinde ASI ile ortak yaklaşımı yansıtmaktadır. Ortak program ASI partnörleri, Meclis Başkanlığı, parlamento grubu liderleri, Meclis Sekreterliği, hükümet ve diğer uluslararası örgütlerin sıkı bir işbirliği ile geliştirilmiştir. GÖE programının gerçekleştirilmesi, temsililerin temin edilmesi ve son yıllar içerisinde geliştirilen geniş bir kitle uzman ve profesyonelliği temin etme yolunda çaba harcamıştır. ASI partnör örgütleri, işlerin katmerlenmesinden kaçınmak ve temsililerin tüm programa uyması doğrultusunda ilgili etkinlikler alanında yardımda bulunmak amacıyla katkılarını koordine etmiş bulunmaktadır.

Genel giriş programından hareket ederek, 2005 yılı için Meclis üyelerine daha incelikli ve özel programlar sunulacaktır. Sunulacak olan bu programların amacı, Meclis Komisyonları ve parlamento gruplarına kaftan biçilmiş desteğin sunulmasıdır.

Tarih	Başlık	ASI partnörü
Perşembe, 18 Kasım	-Yeni seçilmiş olan Kosova Meclisine ait tanıtım -Anayasal Çerçeve -Meclis, Anayasal Çerçeve üzerine	-AGİT, UDE, AİA Konsorsiyumu -AİA-Konsorsiyum -AGİT
Cuma, 19 Kasım	-Yönetmelik -Kosova Meclisi Sekreterliği ve Meclis hizmetleri	-UDE -Meclis Sekreterliği
Çarşamba, 24 Kasım	--Parlamento kabülü	-AGİT
Perşembe, 25 Kasım	-Hükümet çalışmaları (sabah) -Yönetim denetimi (öğleden sonra)	-AGİT / Başbakanlık Ofisi -UDE
Cuma, 26 Kasım	-Ekonomik ve Ticari Yasama -Sosyal politikalar ve sosyal yasalar	-FNSt USAID/Bearing Point -FES, RIINVEST
Pazartesi, 29 Kasım	-Tüzüğün temel yönleri ve Meclis üyesinin çalışmaları	AİA-EAR - Konsorsiyum
Pazartesi, 6 Aralık	-AB enstitülerinin çalışması ve Avrupa standartları -Meclis'te Toplulukların Hak ve Çıkarları	-Sütun IV (AB) ve AİA-Konsorsiyum -AGİT
Cuma, 10 Aralık	- 2005 yılına ait Kosova Konsolide Bütçesi ve BPK -Uluslararası İşbirliği ve Yöresel Diyalog	-Sütun IV (AB) -AGİT
Cumartesi, 11 Aralık	-İdarenin ve muhalefet gruplarının parlamentodaki çalışmaları	-DBPPP
Cuma, 17 Aralık	-KPH ve Uluslararası Polis -KFOR strüktürleri ve güvenliğin değerlendirilmesi -Seçmen ilişkileri, STÖ ile çalışmalar ve petisyonlar	-Polis Komisyoneri -COMKFOR -UDE
Çarşamba, 12 Ocak 2005	-Medya ilişkileri ve aleni konuşma -Merkezi ve yerel idare interaksyonu -Uluslar arası İşbirliği ve Yöresel Diyalog Koordinasyonu Ofisi	-UDE -AGİT
Pazartesi, 17 Ocak 2005	-Ekonomik siyasete ait politik tartışmalar ve gümrüğe ait olan enstrümanlar -Sosyal ve Kamu Şirketleri -Giriş programının değerlendirilmesi, gelecekte Meclis'in ASI tarafından desteklenmesine değin tartışmalar	-Sütun IV (AB) -Sütun IV (AB) -Tüm ASI partnörleri

Members of the Assembly of Kosovo, elected on 23 October 2004

33 KOALICIJA VAKAT

1 MURATI DŽEZAIR
2 IDRIZI SADIK
3 MURATI ŠPRESA

35 PARTIA SHQIPTARE DEMOKRISTIANE E KOSOVËS - PSHDK

1 KRASNIQI MARK
2 MORINA ZEF

37 GRAĐANSKA INCIJATIVA SRBIJA

1 PETKOVIĆ SLAVIŠA
2 KUJUNDIŽIĆ ZLATICA

40 IRDK

1 HOTI BISLIM
2 NEZIRAJ XHEVDET

43 ORA

1 SURROI VETON
2 HYSA YLBER
3 MULHAXHA
KOLLÇAKU FATMIRE
4 GORANI GENC
5 MUHAXHERI
GAZMEND
6 SAHATQIJA TEUTA
7 JASHARI NAZIM

44 AAK - ALEANCA PËR ARDHMËRINË E KOSOVËS

1 HARADINAJ RAMUSH
2 KOSUMI BAJRAM
3 HUNDOZI ZYLFIJE
4 MALOKU NAIM
5 ISUFI AHMET

6 DRESHAJ-BALIU MYRVETE
7 DUGOLLI BUJAR
8 QEKU ETHEM
9 SYLA GJYLNAZE

46 PARTIA ROME E BASHKUAR E KOSOVËS

1 MERXHA ZYLFI
48 GIG - GRAĐANSKA
INCIJATIVA GORE
1 IBIŠI RUSTEM

50 PDK - PARTIA DEMOKRATIKE E KOSOVËS

1 THAQI HASHIM
2 REXHEPI BAJRAM
3 BROVINA FLORA
4 KRASNIQI JAKUP
5 KUÇI HAJREDIN
6 DAUTI NERXHIVANE
7 HALITI XHAVIT
8 BAJRAMI ARSIM
9 HADRI TEUTA
10 HOXHAI ENVER
11 BUJA RAMË
12 AHMETAJ SALA
13 HYSANI - KALOSHI
HYDAJET
14 ARZUALLXHIU AFRIM
15 STATOVCI DRITA
16 MUJOTA FEHMI
17 XHEMAJLI BAJRUSH
18 SHALA SALA
19 HYSANI HAJREDIN
20 KOCI GANI
21 HADERGJONAJ SAFETE
22 HASANI NAIT
23 LIMA DEMIR
24 HALIMI SELVIJE
25 LUZHA BERAT
26 KRASNIQI EMIN
27 JUSUFI ZAHRIJE
28 CANZIBA XHELAL
29 BASHOTA SOKOL
30 HOXHA HATIXHE

52 LDK - LIDHJA DEMOKRATIKE E KOSOVËS

1 RUGOVA IBRAHIM
2 BERISHA KOLË
3 KELMENDI NEKIBE
4 DACI NEXHAT
5 HAMITI SABRI
6 TËRMKOLLI MELIHATE
7 SEJDIU FATMIR
8 GASHI ALUSH
9 ALIAJ SANIJE
10 JERLIU NAIM
11 MUHAXHERI YMER
12 ZEQRAR SAMIJE
13 KRYEZIU FADIL
14 GECI FADIL
15 NIMANI REMZIJE
16 VULA FEHMI
17 REXHEPI FATMIR
18 MALOKU ZYHRIE
19 ALIMUSAJ NIMON
20 KELMENDI RAMADAN
21 HULAJ NURISHAHE
22 KRASNIQI AGIM
23 PIREVA ILAZ
24 BERISHA GJULSHEN
25 SHATRI HAKI
26 JONUZI IBUSH
27 BERISHA NAFIJE
28 ZENELI LULZIM
29 BRAJSHORI BEXHET
30 KRYEZIU BRIKENDA
31 HALITI MILAZIM
32 MUSLIU RAMADAN
33 GAXHERRI BESA
34 REXHA NEXHAT
35 OSMANI NASER
36 DOÇI NAXHIJE
37 ZEKOLLI RAGIP
38 BERISHA FETAH
39 BUKOSHI RUDINA
40 ZHARKU LUTFI
41 HALIMI SHABAN
42 HOXHA QIBRIJE
43 KASTRATI JANUZ
44 GASHI FADIL
45 HYSANI LUMNIE

46 KAMBERI KAMBER
47 SUTAJ JUSUF

53 KDTP - KOSOVA DEMOKRATIK TÜRK PARTİSİ

1 YAĞCILAR MAHIR
2 KRASNIÇ RIFAT
3 MALTA NURAN

55 PARTIA E DREJTËSISË - PD

1 ÇERKEZI SYLEJMAN

56 PLK - PARTIA LIBERALE E KOSOVËS

1 DEDAJ GJERGJ

59 LËVIZJA POPULLORE E KOSOVËS - LPK

1 XHEMAJLI EMRUSH

PDAK - PARTIA DEMOKRATIKE E ASH- KANLIVE TË KOSOVËS

1 RRAHMANI SABIT

61 SDA - STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE

1 BALIĆ NUMAN

СЛКМ - СРПСКА ЛИСТА ЗА КОЦОВО И МЕТОХИЈУ

1 IVANOVIĆ OLIVER
2 NOJKIĆ RANĐEL
3 MILIĆ SNEŽANA
4 BOGDANOVIĆ GORAN
5 KRSTOVIĆ DRAGIŠA
6 JOVANOVIĆ VESNA
7 ILIĆ SLAĐAN
8 SAVIĆ GOJKO

Amaç Bildirisi

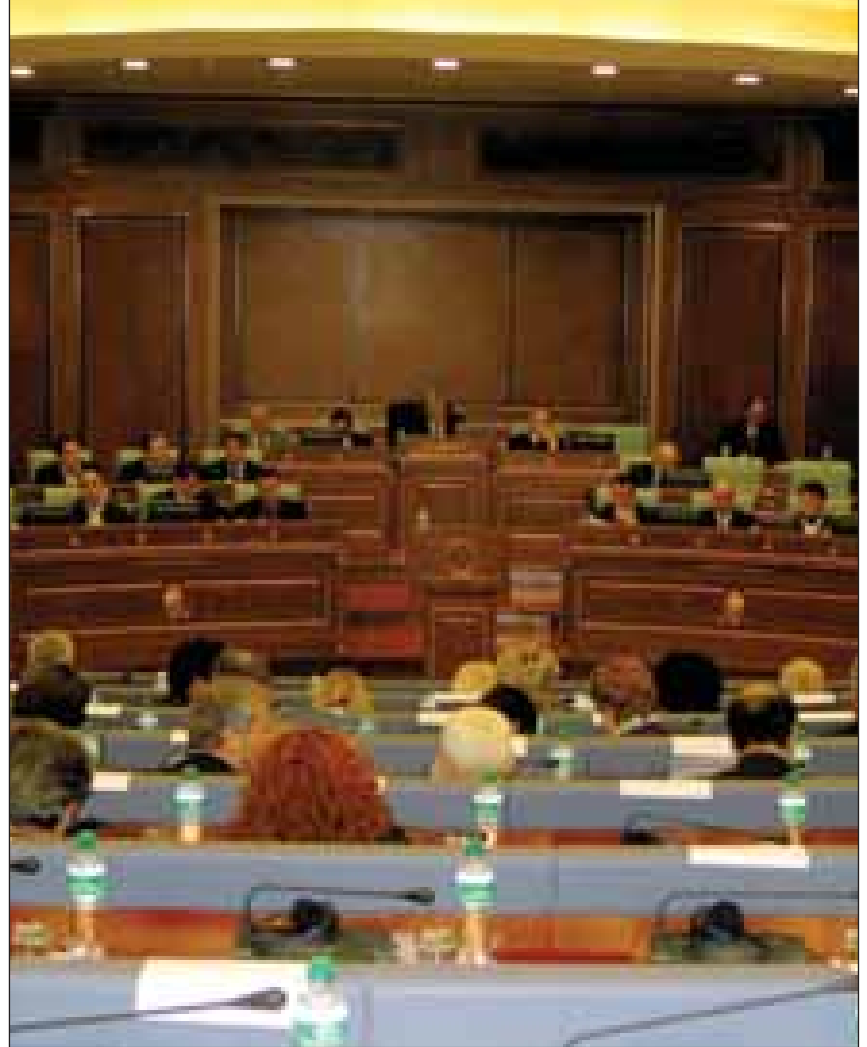
Kosova Meclisi'ni desteklemeyi amaçlayan demokratikleştirme programlarının koordinatörü olan Meclis Destek Girişimi (MDG), Kosova Meclisi'ni, mümkün olan en kısa zamanda, hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı, tüm topluluk ve vatandaşların eşitliğine saygılı, istikrarlı, işlevsel ve üretken bir yasama organı haline gelebilmesi için, beceril geliştirme yoluyla destekleyerek güçlendirmek ve profesyonelleştirmek için caba göstermektedir.

MDG üyeleri, bu amaç doğrultusunda, kaynakları ortak bir hazinede bir araya getirmek için çalışacaklardır. MDG'nin cabaları, demokratik yöntem kurallarının bilgisine dayalı ve bu kurallara saygılı bir demokratik siyasi kültür, saydamlık ve kamuya karşı sorumluluk, bir yasama gündeminin geliştirilmesi ve uygulanması, Yürütme'nin denetimi ve Meclis'in çokdilliliğine saygı gibi konulara odaklanacaktır.

Aşağıda adları yazılı kuruluşların koordinatörü olarak MDG, konferanslar ve eğitim amaçlı seminerler düzenleyerek, Komiteler ile eğitim programları düzenleyerek, yasama sürecine ilişkin teknik danışmanlık hizmeti sunarak, Başkanlık Divanı, Komite Başkanları ve Meclis üyelerine tavsiyelerde bulunarak, çeşitli ülkeler ve onların meclislerine mesleki ziyaretler düzenleyerek, yasama personeli ve Meclisin tercüman kadrosu için eğitim programları düzenleyerek altyapı desteği sunmaktadır. Danışman ve müşavirlerin Meclis ve komitelere yönelik çalışmaları da MDG-koordinasyonunun bir parçasıdır

MDG'nde rol alan kuruluşlar:

Friedrich Ebert Vakfı (FEV), Friedrich Naumann Vakfı (FNV), Konrad Adenauer Vakfı, Doğu - Batı Parlamento Pratiği Projesi (Danimarka), Avrupa Yeniden Yapılanma Ajansı (EAR), ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) Ulusal Demokrasi Enstitüsü işbirliğiyle (NDI), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile Parlamentolararası Birlik (IPU), AGİT Demokratikleştirme Bölümü, Başbakanlık'ın etkin desteğiyle birlikte Meclis Sekreterliği, UNMIK'in IV kolu (AB) Avusturya, Belçika, Almanya, İtalya, Danimarka, İsviçre, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletlerinin Priştine'deki temsilcilikleri.

<http://www.kuvendikosoves.org>
<http://www.skupstinakosova.org>
<http://www.assemblyofkosovo.org>

Fotografılar:

AGİT: Sayfa. 1, 2, 16, 18, 20; NDI: Sayfa. 9; UNMIK - DPI: Sayfa 3; Kuvendi i Kosovës: Sayfa 4,5,6,10,15.
 Enformatif Bülten ASI onun çıkmasında katkısını sunanlara olduğu gibi, Sven Lindholm'a, AGİT'in Kosova Misyonu Demokratikleştirme Bölümü tercüme ofisine, Lumni Rama and Edi Agagjyshi teşekkür etmek istiyor. Çünkü onların desteği olmadan bu enformatif bültenin size ulaşması olanaksız olurdu.

ASI
 NEWSLETTER

AGİT Misyonu Karagahları, 38000 Priştine

Tel. (+381-38) 500 162 Faks: (+381-38) 500 188

İrtibat kuracağınız kişi: franklin. devrieze @ osce. org

<http://www.osce.org/Kosova>

Bu bültende ortaya atılan görüşler katkıda bulunanların kendi görüşleridir ve Meclis, AGİT'in Kosova Misyonu ya da ASI partnerleri olan örgütlerin görüşlerini temsil etmemektedir.